

ABONAMENTUL

Pe un an . . . 28.— Cor.
Pe jumătate an 14.— »
Pe 3 luni . . . 7.— »
Pe o lună . . . 2.40 »

Pentru România și străinătate:

Pe un an . . . 40.— franci

Telefon
pentru oraș și interurban
Nr. 750.

ROMÂNUL

REDACTIA
și ADMINISTRAȚIA.
Strada Zrinyi Nr. 1 a.

INSERTIUNILE
se primesc la administra-
ția.

Mulțămite publice și Loc
deschis costă șirul 20 fil.
Manuscrisele nu se în-
napoiază.

Romanicae res.

VIII.

(S...n) Mobilizarea întregii armatei române, ordinară în 3 Iulie 1913 este un eveniment istoric monumental, nu numai în viața României, ci în viața întregului element românesc.

O însuflețire vie a cuprins toate inimile și cete nesfârșite de Români grăbeau să se înroleze de bună voie în regimente, gata să-și jertfească viața pentru gloria și binele țării lor.

Nu mai puțin de o jumătate milion soldați înarmați de luptă așteptau porunca înaltului comandant al lor, care să le facă cunoscută problema ce au să o rezolve.

Omul politic, sociologul e pus pe gânduri la vederea acestor fenomene de virtuți altruiste, cari în vremea noastră dominată de egoism, de abia mai pot fi crezute.

În articolul VII, precedent, am arătat că deocamdată ținta operațiilor armatei românești poate fi numai „Sofia”, ca să nu se scape momentul ideal de favorabil.

Deoarece în diferitele ziare i s'a atribuit, tot mai des, armatei române intenția că va ocupa numai teritoarele Turtucaia-Balcik, după care va sta în expectativă, trebuie să înfierăm aceste sfaturi ca fiind dictate de rea-credință vădită.

Ar fi fost poate rațional să pui pe picior de război o jumătate milion de soldați numai pentru ocuparea teritoarelor din chestie?

Ar fi lăsat oare Bulgaria din ghiarele ei prada sigură și ar fi renunțat ea fie și numai

în mod vremelnic la planurile ei ambițioase privitoare la Macedonia, dacă nu și-ar fi văzut capitala în pericolul de a fi ocupată de armata română?

Nu, stinați domni, diplomați chemați și nechemăți, să nu credeți dv. că poporul românesc și bărbații lor de stat ar fi atât de naivi, încât să se lase seduși de apucăturile dv. — atât de străvezii de altcum, — și recunoașteți odată că poporul românesc e ferm decis să-și verse sângele înainte de toate pentru interesele lui proprii.

„N. Fr. Presse” a combătut într'un recent articol de fond menținerea echilibrului între statele balcanice, — echilibru care era susținut ca o axiomă din partea României, — și observă ironic, că monumentele ce s'ar ridica pe mormintele soldaților români căzuți în luptă vor trebui să aibă inscripția: „Au murit pentru rădăcina cadrată a echilibrului din Balcani.”

Evident că observația aceasta ingenioasă este efluxul supărării ce a deșteptat eșecul politicii externe a contelui Berchtold, care s'a lăsat inspirat de bărbații de stat maghiari și s'a dat la încercări zădarnice în scopul unei „Bulgarii mari”, țintind, astfel, de-o parte să slăbească Serbia, de altă parte — pe cât e posibil — să paralizeze influința României.

Dacă politica aceasta ar fi fost încoronată de succes, Maghiarii ar fi avut speranța, că România, redusă în prestigiul ei politic, pentru multă vreme, nu mai era în situație să-și ridice glasul în favoarea conaționalilor ei asupriți și Maghiarii ar fi câștigat prin aceasta vreme suficientă pentru ca să-și continue, cu

o mai mare perspectivă de reușită, nenorocita lor politică de maghiarizare.

În acelaș articol al ziarului „Neue Freie Presse” aflăm un alt pasaj, care nu cuprinde decât o amenințare dictată de furia neputincioasă: „Poporul bulgar e puternic, sănătos și vânjos, el poate fi biruit și doborât la pământ, dar de aceea el totuși nu va renunța să se pregătească pentru ziua revanșei. Din războiul pentru echilibru va trebui să se desvolte războiul răsunării...”

Din fericire, de data aceasta, acest gând a rămas o expresie goală a dorinței.

Azi nu se mai sperie nimeni atât de ușor, dlor. Dar chiar dacă am admite oarecare temei păreri de mai sus, România are numai un motiv mai mult pentru a nu lăsa ca Bulgaria — chiar dacă ea n'ar rămâne tot în apele rusești, ci s'ar mai afixa și ca „exponentă” a politicii austriace, mai corect: al celei ungurești — să devină prea puternică.

Dacă se va ajunge prin măsurarea armelor sau prin lamuriri pașnice la o înțelegere dorită între România și Bulgaria, bărbații de stat bulgari vor avea ei timp să mediteze și să vază clar, cari prietini vor fi în viitor mai favorabile pentru ei: prietinia magnaților maghiari șovinști conduși de fraze bombastice, ori prietinia cu poporul românesc cel sincer, cu care nu numai că a trăit împreună vremile imperiului româno-bulgar și cele ale războiului de eliberare, la 1877/8, ci are aceleași dorințe de libertate și independență, a căror realizare vor putea s'o obțină mai în grabă împreună cu puteri unite?

Dar aceasta e „muzica viitorului!”

Peter Rosegger.

Din ucenic de croitor, scriitor iubit de un neam întreg.

(La jubileul lui P. Rosegger de 70 de ani).

De Dr. Horia Petra-Petrescu.

Romanticul, patriarhalul oraș din Steiermark, Graz, are o statuie drăgălașă în parcul său orașenesc. O fată tină, numai viață, da să mănânce unei caprioare blânde. „Waldlilie” stă scris pe sochii (crinul pădurii). Cine e tinăra fată, pe care au ținut locuitorii din Graz să o aibă în parcul lor? E una din personajele descrise de scriitorul Peter Rosegger în cartea sa foarte răspândită „Die Schriften des Waldschulmeisters” (Însemnările învățătorului din satul din pădure). Am zis: foarte răspândită, fiindcă cred că o carte, care a apărut în 1875 și a ajuns până la aproape a o suta ediție, este o carte răspândită.

Despre autorul ei are să-ți poată spune oricare locuitor din Graz — ce zic, din Graz! — din Steiermarkul întreg, din Austria întreagă, amănuntele cele mai interesante. Mai întâi și mai întâi are să-ți comunice că Rosegger a fost un băiat de țărani, că a avut să ajungă croitor de meserie, că a străbătut cu maistorul său zeci și zeci de sate, cu acul de cusut în mână, și că — mai apoi — descoperindu-i talentul de scriitor un redactor din Graz, a ajuns să scrie

asa de frumos, încât, iacă, a descris pe „Crinul pădurii”, care dă de mâncare caprioarei în parcul orașului Graz.

Rosegger acesta a scris o bibliotecă întreagă: romane, povești, schițe, piese teatrale, amintiri, poezii, în limba literară germană și în dialect, încât astăzi, când privește înapoi la o activitate literară de peste 50 de ani, poate să-și spună: „Fie, nu-mi pare rău că am trăit!” În 31 Iulie n. împlinește 70 de ani — o vârstă frumoasă — încunjurat de ai săi cu dragoste, fericit de un neam întreg.

Nu-i așa că-i frumos să ajungi dintr'un croitor, după care lumea e obișnuită să strige ca după o capră: mee! mee! om întreg, sărbătorit de tot ce are neamul mai de seamă?! Tocmai citește că orașul Viena a hotărât să gratuleze scriitorului Rosegger și s'a înscris cu 10.000 de coroane la „fundațiunea Rosegger”, despre care va fi vorba mai la vale. Alte zeci de orașe s'au grăbit să-i dea cetățenia de onoare; nu cred să mă înșel dacă susțin că va fi denumit și „doctor honoris causa” (doctoratul celalalt și l-a luat de mult); o ediție de 40 de volume (ediție jubilară) a început să se vândă acum din operele sale; serbări populare, naționale au să se dea cu diuimul — în sfârșit tot ce a putut dori un scriitor de talia lui Rosegger i s'a împlinit din belșug.

E mic și slăbuț ca un croitor, așa, cum ne arată „Fliegende Blätter” pe croitorașii, pe cari stă să-i sufle vântul de subțiri ce sunt. A purtat

și barbișon ca un credincios purtător al meseriei sale, și dacă s'a încercat să croiască din altă stofă decât din materia de haine, e că a avut altă stolă în sufletul său.

Îmi vine greu să vorbesc publicului românesc despre Rosegger, fiindcă nu cunosc nici o lucrare de a lui, tradusă în românește ca să mă pot referi la o traducere. Aș dori să cetească și ai noștri ceva de acest scriitor, căci ar putea vedea cum tratează un scriitor de talent subiectele țărănești. Rosegger este expresia tipică a scriitorului, care a descris pe țărani germani din Austria, mai cu seamă din Steiermark. Importanța lui se va vedea și din faptul că reviste de seamă franceze („Revue des deux mondes” d. e.) l-au găsit vrednic să-i analizeze opera în studii amănunțite, ba lunile trecute a apărut chiar o carte, în franceză, despre Rosegger și opera sa.

Rosegger este — dacă vreți — Slaviciul, Ion Popovici-Bănățeanul, Pop Reteganul și Agârbicianul austriac-german. Mai mult decât aceștia, fiindcă are o filozofie a vieții, filozofie mult mai pronunțată în opera sa, decât la autorii noștri. A și trăit într'altă atmosferă literară, a și putut să se desvolte mai bine decât a fost cu putință scriitorilor dela noi și — grijile materiale nu l-au persecutat, încât a putut să se dedice cu trup și suflet misiunii sale de scriitor.

Câteva date biografice nu vor strica. Le iau din „descrierea vieții”, scrisă de însuși Rosegger, în fruntea volumului prim al ediției jubilară

Voim că constatăm deocamdată, numai pe baze istorice, că toate popoarele, cari au avut în mod vremelnic fericirea să se bucure de prietănia maghiară, cum au fost Polonii, Turcii și acum în urmă Bulgarii, toate au avut un sfârșit trist.

Cadrele înguste ale acestor expuneri nu-mi permit să mă ocup cu cauzele mai adânci, de sigur de cel mai mare interes, ale acestui adevăr istoric.

Dacă meditam asupra celor înșirate, ni se vor lămuri multe fenomene, dealtecum neînțelese, din politica monarhiei austro-ungare. Astfel de pildă:

Cum s'a putut, ca — deși atât Maj. Sa împăratul și regele, în mesajul de tron, cât și ministrul de externe în exposeul său, au recunoscut pe deplin îndreptățirea pretențiilor României față de Bulgaria și i-au promis tot sprijinul, — totuș să se inaugureze politica imposibilă: să fie sprijinită și România, dar nici Bulgaria să nu fie păgubită?

De ce nu favorizează monarhia Austro-Ungară, cu toată greutatea autorității sale, înființarea Macedoniei autonome sau a statului unit albano-macedonean, în care să aile condițiuni priincioase desvoltării lor toate elementele slave și neslave — între cari și Aromânii, cu cultura lor înaintată?

Aceasta e doar singura soluție fericită a problemei macedonene, singura soluție raționabilă de toate capetele echilibrate.

Pentru ce nu se cugetă monarhia la soarta Aromânilor din Pind și Românilor din Timoc, când pentru mărunțelul Scutari era gata să tragă sabia din teacă?

Să ne mai mirăm apoi că României i-a venit idea unică bună de a-și realiza dorințele și străduințele pe barba sa, despiciând în două, cu sabia, nodul gordian din Macedonia?!

IX.

Evenimentele zilelor din urmă au schimbat fundamental poziția părților beligerante. În timp cam cu vre-o săptămână înainte, la Ūskub, toți se așteptau la un dezastru al armatei sârbești și generalul care comanda contra Grecilor a săvârșit o faptă nemaipomenită

în istoria războaielor, bătănd cu o singură brigadă întreaga armată grecească constând din 80.000 de oameni, fapt pentru care regele bulgar cu lacrimi de bucurie în ochi l-a răsplătit cu cele mai înalte distincții militare, azi armatele bulgare se găsesc în **deplină retragere** și vor fi evacuat aproape toate regimentele sârbești și macedonene. **Sic transit gloria mundi.**

Eri visa regele Ferdinand coroana de împărat bizantin, iar azi zace îngenuchiat înaintea atotputernicului țar al tuturor Rușilor, în mâinile căruia a pus soarta țării sale. Eri încă credeau generalii bulgari, că vor îngenuchia și pe Greci și pe Sârbi, întocmai ca pe Turci, ba chiar se gândeau, că vor putea lupta și contra Românilor — și încă cu bun rezultat, — azi însă cetatea clădită din cărți de joc a visurilor lor îndrănește, s'a prăbușit total. — Mai ieri Danew părea a fi un Cavour ori un Bismark, care ar fi în stare să creieze cu încăpăținare din Bulgaria un **mare imperiu**, azi însă trebuie să recunoască, că el e vinovatul principal pentru nefericirea patriei sale. Încă nu e complet precizat, dacă această stare de lucruri a fost provocată numai de puterea armată a aliaților, ori dacă a contribuit întrucât-va la aceasta și înaintarea amenințătoare a armatelor românești.

În cele următoare vom stabili situația politică și militară și din aceasta vom căuta să tragem anumite concluzii cu privire la mersul probabil al evenimentelor din timpul ce va urma. Armatele sârbo-muntenegrine și cele grecești au respins armata bulgară și se pare, că aceste acum unite înaintează spre vechile granițe ale Bulgariei. Armatele bulgare s'au retras aproape cu totul din ținuturile sârbești și macedonene și aveau nevoie, cel puțin, ca să-și întărească locurile de-alungul granițelor. Un corp de armată românesc a trecut la 11 Iulie n. granițele Bulgariei, a ocupat Silistra, Ruscicul și Balciul și ocuparea cadrilaterului poate fi privită deja ca un fapt împlinit.

Intr'aceea celelalte corpuri românești și-au făcut evoluția strategică de-alungul Dunării, dar nu ni-e cunoscut, dacă și avantajurile acestor corpuri au trecut Dunărea

sau nu, ceea ce nu trebuie să ne mire din cauza cenzurei stricte. Comanda bulgară a poruncit organelor sale, ca să nu opună nici o rezistență înaintării armatelor românești și se mărginește a protesta în contra ei pe cale diplomatică.

Turcia a poruncit armatelor sale să înainteze, până la noua graniță, linia Enos-Midia. La notele anterioare ale Turciei Bulgaria n'a dat nici un răspuns — întocmai cum făcuse mai înainte cu România, — ceea ce învederează vechiul sistem de trăgănare a lui Danef.

Intr'o astfel de situație desperată, guvernul bulgar s'a adresat Tarului Rusiei rugându-l să intervină, pentruca să înlătore prăbușirea catastrofală ce o amenință. Tarul a provocat apoi atât pe Serbia cât și pe Grecia să inceteze imediat cu ostilitățile, dar se zice că ambele state ar fi răspuns țarului, că o înțelegere se va putea numai pe câmpul de luptă, deoarece ele, după experiențele de până-acum nu mai pot avea nici o încredere în promisiunile Bulgariei.

Se mai zice, că și regele României ar fi primit o scrisoare dela țar, în care acesta își exprimă speranța că armata română nu va înainta prea departe pe teritorul Bulgariei.

Presa franceză găsește că e foarte natural, că armata română e în marș spre Sofia.

Presa austriacă și cea ungurească a căutat să facă o față bună, aruncând toată vina asupra politicii rusofile alui Danef și declară că, de sine înțeles, între orice împrejurări, va sta în ajutorul României.

Unele ziare din Ungaria, cari mai înainte încercau a-i speria pe Români cu un amestec al Turciei în favorul Bulgariei, scriu acum despre posibilitatea unei noi reînființări a alianței balcanice împotriva Românilor, fără să aibă însă presupunerea aceasta a lor alt temei decât numai dorința lor proprie.

Se mai vorbește despre o reuniune a marilor puteri, apoi despre un congres în București sub prezidiul României, în care congres să se deslege problema macedoneană.

Vom supune acum unei cumpăniri pe baza situației politice și militare actuale, următoarele probabilități în viitor:

de 40 de volume. O să vedeți că viața lui e de interes și pentru noi. S'a născut în 31 Iulie 1843 în comuna *Krieglach*, (Obersteiermark) mai bine zis în cătunul K. căci K. se compunea din vre-o 24 de case țărănești, resirate pe coștise și prin văi, ca satele din munții noștri apuseni. Casa, în care s'a născut a fost din moși-strămoși a familiei sale. Acolo au văzut lumina zilei: tatăl, bunicul, străbunicul și stră-străbunicul. Tatăl lui R. a fost un țăran, proprietar de pământ, mama, fata unui lucrător de cărbuni. Dinspre mamă a avut rudenii: tăietori de lemne și cărbunari. În mijlocul naturii și-a trăit primii ani ai vieții. Un învățător scăpătat, dat afară din sluibă din cauza unei certe cu preotul, pripășit apoi în cătunul *Krieglach*, l-a învățat primele noțiuni ale scrisului, ale cetitului și ale socotitului. Pentru asta primea învățătorul de mâncare și bani de fumat.

Copiii cei mulți — șapte — nenorocirile, ploile nimicitoare, focul și boala, au adus familia *Rosegger* la sărăcie. Ce avea să se aleagă din Petru? A fost dat la un țărap în alt sat, ca să umble la școală. De acolo a fugit — ca Creangă al nostru — nevoind să știe de școală, unde socotilele îi făceau părul măclucă. Intors cu puterea la școală, a început să scrie. Avea cam cincisprezece ani. În dulapurile unei femei bătrâne din *Krieglach* a găsit fel de fel de cărți și s'a aruncat cu o furie nebună să cetească tot ce-i venia în cale. A scris cu o putere juvenilă, care nu-ți venea a crede că poate să se

adăpostească într'un trup atât de slabuț: a scris călindare, ilustrate cu mâna proprie, poezii, drame, descrieri de călătorie din locuri pe unde nici nu i-a călcat piciorul. — Din cauza slăbiciunii truștii, prevestind părinții că n'are să poată răsi la școli cu învățătura, l'au dat croitorului *Ignaz Orthofer* din *Kathrein* în grije, să-l învețe meseria croitorului și a cusutului. Cinci ani de zile a colindat tânărul învățcel din casă în casă, prin toate cătunele, pe la țăranii, ca să le coasă haine. „Timpul acesta”, declară *Rosegger* cu fală, „mi-a fost universitatea mea, în care timp am putut să cunosc țăranimea cum se cuvine”. În satul croitorului i-a adus norocul în cale o familie (*Haselgraber*), care l-a deschis orizonturi nouă. Aici a dat de cărți, de reviste, de prieteni cu vederi largi. — Urmărit vecinic de ideea fixă că sănătatea sa subredă n'are să-i dea o viață îndelungată, a început să trăiască așa, de azi pe mâne, fără ca să-și facă planuri fixe pentru viitor. Intr'o zi a trimis o colecție de poezii de ale sale redacției jurnalului din *Graz* „*Die Tagespost*” (Posta Zilei). Redactorul foii, *dr. Svoboda*, cu desăvârșire străin față de *Rosegger*, a cetit manuscrisul și — a început să-l sprijinească pe cărarea apucată, cu o dragoste vrednică de lauda cea mai mare. L'a recomandat în toate părțile, i-a găsit librar-editor, l'a introdus în casele oamenilor bogați din *Graz*, pe scurt, i-a dat sprijinul moral și material, încât *Rosegger* a putut să ajungă unde este astăzi numai mulțămăită inițiativei redactorului *Svoboda*. Un mare indu-

striaș din *Graz* l'a luat sub scutul său pe tânărul autor; încât acesta a putut să urmeze cursurile la academia de comerț și industrie. Pe când termina cursurile aici, i-au venit în mână scrierile lui *Adalbert Stifter* și descrierile acestuia i-au dat indemn și mai mare să persevereze pe cărarea apucată: povestiri din viața poporului dela sate și descrieri de natură. Primul volum tipărit, niște poezii în dialectul din *Steiermark*, a apărut cu o prefață de scriitorul *Hamerling*, care mai târziu i-a devenit amic intim. — Cu diploma dela academie în buzunar, a primit sfatul următor dela mentorul său, *dr. Svoboda*:

„Acum să nu-ți cauți nici un post. Să închiriezi o odaie luminoasă, să studiezi și să scrii, să faci călătorii, să te uiți puțin prin lume și mai apoi să scrii despre cele văzute. Ai un stil bun, ai să-ți tipărești lucrările în jurnale și ai să le retipărești mai apoi în volum. Tăra noastră, *Steiermark*-ul, are să-ți dea un *stipendiu* și o să fii numai *scriitor*.” (Unde unt doctorii *Svoboda* la noi?!) Așa s'a și întâmplat: *Rosegger* a scris, a trăit în *Graz*, a ascultat cursuri de universitate după pota inimei și a călătorit în Austria de sus, în *Salzburg*, în *Carintia*, în *Tirol*. Timp de doi ani de zile a trăit în Italia, străbătând țara de-alungul și de-alatul.

În 1870 a legat prietenie, în scris, cu librarul-editor din *Pesta*, *Gustav Heckenast*, care l'a rugat să-i dea material pentru un volum. Prietenia cu *Heckenast* a avut urmări bune pentru autor, căci existența sa materială i-a fost a-

Cari sunt posibilitățile ca Bulgaria să poată ieși din situația ei rea, cu cât mai puține pagube cu puțință?

Rusia, care a fost foarte neplăcut atinsă de izbucnirea ostilităților între statele balcanice, a provocat România să-și mobilizeze armata, penruca, de o parte, să-l salveze pe favoritul ei din Belgrad, iar de altă parte, să o sperie pe Bulgaria, care încerca o extratură politică.

Primul-ministru bulgar — îmbărbătat de declarațiile primului ministru ungar în ce privește apărarea dreptului de deliberare proprie a statelor balcanice, — în încăpăținarea lui n'a mai dat atenție nici advertimentului rusec, și nici amenințării României, ci spera să înșele România aruncându-se ca trăsnetul asupra Sârbilor și Grecilor și înfrângându-i pe aceștia, să pornească apoi cu succes împotriva Românilor. Planul acesta a fost genial, dar îi lipsea baza, adică puterea necesară pentru a-l realiza.

Rusia, de sine înțelese, a intenționat să sară în ajutorul Bulgariei, căutând a ajunge în conflict cu România, într'un moment, când i se părea mai clară probabilitatea că Bulgaria ar putea fi înstrăinată de tripla-alianță. Dar un conflict între România și Rusia ar avea ca urmare, cu toată probabilitatea, amestecul Austro-Ungariei, care amestec însă în momentul de față, n'ar fi pe plăcuța Rusiei.

Austro-Ungaria, care din principiu, ar da bucurios ajutor Bulgariei, se sfiește, de sine înțelese, — acum după ce a văzut înfrângerea Turciei prietene, apoi a Bulgariei, — să părăsască și pe cel din urmă, cel mai credincios prieten al ei din Balcani, care este România, în scopul salvării Bulgariei, care, căzând jertfă păcatului ei ereditar, s'a aruncat în genunchi la picioarele țarului. Austro-Ungaria e aplicată a-i întinde mână de ajutor Bulgariei, numai în cazul unei înțelegeri prealabile cu România, când prin o lovitură dela spate aplicată prin Sandjagul Novibazar sau Albania s'ar putea apropia de vechile ei ținte.

O învoială cu Serbia sau cu Grecia și o coaliție în contra României era chiar posibilă; totuși Bulgaria în cazul cel mai favorabil nu putea să-și scape decât numai un mic teritoriu în

Dobrogea, de vreme ce în Macedonia și în Tracia trebuia să-și asigure un teritoriu însemnat, poate de zece ori mai mare, și pe lângă aceasta și noi ieșiri la mare. — Turcia nu ar avea nici un avantaj dintr'o alianță cu Bulgaria, deoarece dacă ar dori să-și mărească teritoriul, acesta l-ar avea numai dela Bulgaria, de aceea ar fi de preferit ca Turcia să intre în alianță cu Grecia ori cu România. Cu Grecia ar avea problema insulelor, iar cu România n-ar avea nici un conflict de interese ci din contră, multe interese comune.

De încheiere dorim să dăm o clarificare mai intimă a relațiilor dintre România și Bulgaria. Afară de fixarea granițelor sale strategice necesare României voiește să mai aibă un cuvânt și la delimitarea fruntariilor singuraticelor state din Balcani, o problemă aceasta al cărei principal punct de mănecare este asigurarea unei păci statornice. Aceasta numai așa se poate dacă Macedonia va fi înzestrată cu o autonomie în condițiile arătate de noi și dacă atât ea cât și Albania va fi exclusă în ce privește teritoriile lor din împărțeală. Restul de teritorii cedate de Turcia, restul cari sunt azi încă în litigiu, să fie împărțit în punctul de vedere strict observat al intereselor de naționalitate.

Credem că Bulgaria poate să fie mulțumită cu acest fel de împărțeală pentru că ea ar ajunge în acest chip în posesiunea unor ținuturi cu mult mai mari decât acelea cari i-ar rămânea în baza pretențiilor actuale ale Serbiei și Greciei.

Serbia nu va fi mulțumită cu această împărțeală pentru că ar trebui să renunțe la o mare parte a teritoriilor ei și la valea Timocului locuită de Români, ceea ce cu greu va face pe cale pașnică.

În o situație similară se află Grecia, care iarăș s'ar hotărî numai foarte greu să renunțe la o mare parte din Macedonia, la teritoriile ei din Tracia și la Pindul locuit de Aromâni, — poate numai dacă va fi constrânsă la aceasta renunțare.

Încât privește pe Montenegro, acesta poate fi despăgubit în mare parte în pretențiunile sale referitoare la teritoriile locuite de Alba-

nezi, prin acordarea în schimb a unei părți din Sandjagul Novibazar.

Din cele înșirate rezultă, că Bulgaria e amenințată de pericolul, ca armatele victorioase ale Serbiei, Greciei și Muntenegrului să pătrundă în Sofia și acolo să o constrângă să renunțe la teritoriile cerute de aliații ei. Astfel Bulgaria ar face mai bine dacă ar primi punctul de vedere românesc și va saluta în capitala ei armata română ca pe o prietină și aliată.

Prin aceasta armata bulgară ar câștiga un sprijin la spate și i s'ar da posibilitatea să împiedece năvălirea glorioasă în Sofia a dușmanilor ei aliați, cari în cazul acesta ar avea de lucru și cu armata română.

Bulgariei aliate cu România i s'ar da apoi sprijinul, ca punctul ei de vedere să fie primit de către Grecia și Serbia, căci dacă aceasta nu se va putea ajunge pe cale pașnică, se va impune cu forța armelor. În cazul unei alianțe a Serbiei și Greciei cu Turcia un atac dinspre Albania și Novibazar i-ar aduce ia rezon pe acești aliați.

România își ajunge însă ținta ei numai dacă apărându-și țara în mod convenit va pătrunde cu iuțea fulgerului în Sofia — fără a se lăsa împiedecată prin multe tratative.

Un amestec al marilor puteri, considerând constelațiunea politică actuală, nu e probabil, dimpotrivă credem că marile puteri vor fi bune-bucuroase, dacă problema balcanică se va rezolvi într'un chip acceptabil, fără amestecul lor direct, și pentru aceasta va fi înosebi mulțumitoare Austro-Ungaria și Rusia, iar sancționarea din partea tuturor puterilor a hotărârilor luate de statele balcanice poate fi privită aproape ca sigură.

Presa franceză și succesele militare ale României. — *Marile succese militare ale României: mobilizarea făcută în condițiunile cele mai excelente, construirea podurilor peste Dunăre în răstimpul așa de scurt de 7 ore, și înaintarea victorioasă a armatei române spre Sofia, au fost înregistrate cu satisfacțiune și însoțite de comentarii elogioase de către ziarele franceze. Negreșit că este o mare deosebire în-*

sigurată din partea editorului pestan: În decurs de 8 ani a tipărit Rosegger 14 volume în editura lui H. — pe lângă 6 ani din călindarul intitulat: „Anul nou”.

Rosegger a putut să scrie „după cum i-a crescut ciocul” — publicul cetea cu mare drag tot ce tipărea el.

În 1877 i-a murit mama, o femeie bună, care nu l'a priceput însă în tendințele sale literare. În 1873 s'a căsătorit cu o ființă veselă, tânără, cu Anna Pichler, care i-a redat sănătatea, sdruncinată întru câțva de lovitura îndurată prin moartea mamei și care i-a oferit prilejul să ducă o viață conjugală ideală. Moartea însă i-a răpit soata credincioasă, lăsându-l cu doi copii mici în urmă.

A început să călătorească din nou, ca să-și uite supărarea. În 1876 a fondat o revistă „Der Heimgarten” (Grădina casei), care există și în ziua de astăzi, condusă fiind acum de fiul său Hans. Zeci și sute de conferențe, lecturi din operele sale, l'au făcut să cuture ținuturile Austriei și Germaniei dintr'un colț într'altul. Din cauza slăbiciunii trupesti, a fost silit să întreprindă dela o vreme conferențele acestea.

Fiind copiii mărișori, s'a hotărât să se stabilească undeva, ca să-i crească. Și-a zidit o casă în *Krieglach*, unde petrece din 1877 începând, vara, și s'a stabilit în Graz, iarna — dând ocazie copiilor să se cultive. În 1879 au căpătat copiii o a doua mamă, pe Anna Knauer, o femeie cu mult bun simț și de o cultură superioară. Noua căsnicie s'a sporit cu încă doi copii.

În 1880 a cumpărat dreptul de editare a operelor lui Rosegger firma vieneză *Hartleben*, iar în 1893 a trecut acest drept în sarcina (plăcută) a firmei *L. Staackmann* din Lipsca.

Editura aduce lipsa grijei de mână, familia, — viața tihnită familiară, aduce bucuria sufletească de astăzi (patru nepoți dragălași înfrumusețază clipele bătrănelului scriitorului iubit.)

Aceasta este, pe scurt, schița biografică. De ce am adus amănuntele de mai sus? Unii vor zice: „ce avem noi cu scriitorul neamț?!” Să fie cu iertare: avem! Posibilitatea dată scriitorului ori care ar fi el, de a se *valida* în sânul neamului său, să nu ne intereseze și pe noi? Să nu ne îndemne și pe noi să avem câte un dr Svoboda, câte un Heckenast, cari pricep ce câștigă un neam când cei mai buni ai lui sunt menajați, ca să poată crea operele visate de sufletul lor?

Încă câteva confesii de ale scriitorului Rosegger. Le iau tot din biografia scrisă de dânsul și am să mai adaog câteva pagini din frumoasele sale notițe, adunate într'un volum, intitulat: „*Heimgärtner's Tagebuch*” („Jurnalul grădinarului de casă”)

„Trebuie să observ”, zice el, „că am fost cuprins de un *spirit cosmopolit* totdeauna și — poate — inconștient, pe lângă toată dragostea mea bolnavă, care o nutream față de colțul meu de țară. Cosmopolitismul acesta însă suferea totdeauna naufragiu, de câte ori auziam, în timpuri de răboiu, imnul nostru popular

(Gott erhalte!) și de câte ori vedeam fluturând în aer steagurile (austriace) negre-galbene. Iubeam întreaga lume, toate popoarele, pe toți oamenii, câtă vreme nu erau îndușmăniți cu patria mea”.

Despre *limba*, în care scrie, vorbește astfel: „Nu pot să-mi dau seama, din punct de vedere *științific*, de nici o declinație sau conjugatiune, de nici un senz al cuvintelor sau despre topica lor. Am scris, de sigur, de cel puțin de trei sute de ori, d. e. cuvântul: *anecdota* și nu știu nici în ziua de astăzi, în primul moment, dacă se scrie mai bine: *anecdota* sau *anectoda*. Astfel îmi lipsește și îndemânarea aceea, favorabilă pentru lucrările scriitorilor, îndemânare, care poate să găsească și să folosească din toate operele și scrierile ceace servește pentru înaintarea proprie și se potrivește cu ea; studiul s'a prefăcut în sângele meu, nu-i vorba, cam încetșor”....

În privința *tendinței în artă* are următoarele puncte de vedere:

„Mie nu mi-se pare tot ceea ce este adevărat, vrednic ca să fie scris din partea unui poet; dar tot ceea ce scrie, să fie *adevărat* și *vrednic* de a fi adevărat. Și mai are să dea ceva dela sine, ceva, ce impacă și ridică sufletele; căci dacă arta nu va fi *mai frumoasă* decât viața, nu are nici un senz de a exista. Am vrut să țin cărarea următoare: *să tai brazde în țarinele inimii, ca să se ridice un miros sănătos de humă, și să arunc mai apoi semințe, ca pământul să inverzească din nou și să dea roadă*”.

tre această atitudine a presei franceze și între atitudinea ei din iarna trecută când statul român ridicase pretențiuni asupra Silistrei și când Franța era încă protectora Bulgarilor.

Ingratitudinea Bulgariei față de Rusia și Franța și apropierea ei de politica austriacă au făcut ca Franța să-și retragă ajutorul moral (și poate chiar și material!) ce-l dăduse nesățioșilor Bulgari. Astăzi creditul Bulgariei la Paris este zdruncinat iar România pare a înlocui pe Bulgari în favoarea Francezilor.

Presă franceză a înregistrat mai ales știrile despre indescribibilul entuziasm cu care fiii României au pornit la războiu. Acest entuziasm este o garanție a armoniei din sânul populației țării în momentele când patria este în criză, în pericol. Acesta nu este propriu zis un succes militar ci un mare succes politic.

Succesele militare au fost însă nu mai puțin strălucite. Rezultatul mobilizării a fost extraordinar, el a întrecut așteptările celor mai optimiști dintre specialiști. S-au prezentat cu câteva sute de mii de oameni mai mulți decât era nevoie, s-au prezentat zeci de mii de voluntari, iar operațiunile mobilizării și ale concentrării s-au făcut așa de repede, încât au ulmit întreaga Europă și mai cu seamă pe specialiștii militari. Cunoșcători buni ai strategiei, ca spre exemplu specialiștii militari al ziarului „Le Temps” au trebuit să recunoască excelenta, neîntrecută organizare militară a României.

O surpriză și mai mare a făcut armata României străinătății prin felul cum a știut să arunce podurile peste Dunăre. În 1877 Rușilor le-a trebuit o săptămână ca să poată termina podul lor de peste Dunăre. Armata română în 1913 a împreunat malul stâng cu malul drept al Dunării în șapte ore, un rezultat unic în analele militare ale lumii întregi!... Este adevărat că și mijloacele tehnice s-au perfecționat mult, dar diferența de timp este extraordinară: în loc de 7 zile, șapte ore!...

În sfârșit presa franceză a înregistrat știrile despre înaintarea rapidă a armatelor române în inima Bulgariei. După socotelile specialiștilor militari armata română ar trebui să fie încă în plină mobilizare și concentrare, și ea se găsește, la ora când scriem aceste rânduri, la câțiva kilometri de Sofia!... Toată lumea admiră acest mars rapid și triumfător — căci el n'a mers fără piedeci! Toate aceste rezultate militare extraordinare au ridicat mult prestigiul României.

Scoala civilă de fete din Arad.

Arad, 22 Iulie.

Anunțul anual al școlii diecezane de fete din Arad a apărut după șablonul vechiu fără să se indice măcar, că cu începutul anului școlar viitor școala noastră va intra în pompoasă clădire ce se înalță lângă reședința episcopescă. Ca să nu rămână lumea nedumerită în privința schimbărilor epocale ce se fac la școala civilă de fete cu internat din Arad, aducem deocamdată următoarele la cunoștință publicului:

Școala este gata, mobilierul are să fie instalat și corpul didactic întregit până în a doua jumătate a lunii August, așa că în 15 (28) August, la Sântă-Mărie, va fi și sfințită și predată destinației ei.

Școala este edificată pe două intravilane de-o întindere de 1658 stângeni pătrați în brazdă cu reședința episcopescă, jur împrejur încunjurată de grădini, va să zică între cele mai prielnice condiții igienice, chiar în centrul orașului. O latitudine cum puține școli orașenești vor avea în țară.

De departe, din strada Deák Ferencz, se vede un edificiu al cărui stil se deosebește de stilul șablonic al celorlalte case, este stilul românesc al școlii noastre de fete, care trezește admirația lumii privitoare. Interiorul e pictat tot în motive românești, așa că întregul îți dă farmecul unui cămin românesc.

Parterul este al gospodăriei, aici e și refectoriul care comunică direct printr-o scară specială cu etagiul I, ca elevele să nu vină în contact cu lumea externă.

În etagiul I. sunt biourile, locuința directorului și a unei profesoare, cu un cuvânt regimul școlii. În etagiul II. sunt salele de învățământ cu sala de conversație, muzee, adevărat întreg domeniul instrucției. În etagiul III. sunt dormitoarele cu toate cele necesare lor.

Dealungul edificiului spre curte se întinde un coridor închis în lărgime de 2½ metri. Întreg edificiul, începând dela sale până la coridoare și toate încăperile laterale sunt provăzute cu încălzire centrală după cel mai modern sistem și cu apeduct.

Întreagă construcția este astfel concentrată

încât în vremea iernii va avea a temperatură egală întreg complexul de încăperi cu desăvârșire lipsit de curente. Va să zică s'au aplicat cele mai moderne avantagii de edificare pentru asigurarea igienei interne a institutului.

În internul intravilanului e un teritor cadru pentru loc de joc, acesta va fi parcat la margine încât copilele vor avea și umbră la locul de joc.

În lungul acestei piețe de joc e capela și sala de gimnastică, printre cari duce o poartă arhitectonică lucrată în grădina de pomi și legume. În grădina de pomi este contemplat să se facă patru paviloane pentru cele patru clase, ca vara să se țină prelegerile în liber între flori și pomi, o întocmire care în străinătate a dat rezultate uimitoare prin învierea elevelor. Și prin aceste întocmiri se pune institutul nostru în categoria celor mai moderne școli de astăzi. După cvadratul acesta al grădinei de pomi cu pavilioane, urmează grădina de legumi cu instalații pentru păsările domestice, ca părți întregitoare a gospodăriei institutului. Aici vor face fetele practica grădinaritului.

Școala e zidită pe intravilanele diecezane. Afară de aceste intravilane de mare valoare, clădirile cu instalațiile interne se urcă la 300.000 coroane.

Învățământul va sta sub conducerea unui director de studii, care va fi ales în luna August în baza concursului publicat, iar internatul va fi condus de o directoră ajutată de bona și de o menajeră. Avem speranță că atât conducerea școlii cât și a internatului va fi depusă în cele mai competente mâni.

Dine recunoștință față de mecenatul Vasile Stroescu care a dăruit 100.000 coroane, școala va purta numele de Vasile Stroescu. Suntem fericiți că am oferit dlui Stroescu satisfacția de a vedea cu ochii rodul jertfei sale: școala de fete întrupată.

Școala va sta sub administrația conzistoriului arădan ajutată de „Reunirea femeilor române din Arad”, care precum a știut să săvârșească minunea aceea de a pune în mișcare lumea românească realizând contribuții frumoase pentru înălțarea acestei școli, va ști și în viitor să colaboreze la susținerea și înflorirea acestei școli menită a da educația femeii române. Sub aceste auspicii se va face la Sântămărie sfințirea școlii de fete cu internat în Arad.

„Nu am îngropat talentul meu slăbuț. Nu m'am lăsat dus de nas de învățătura, care susține că poetul n'are să aibă, afară de principiul frumuseții, alt scop, și nu m'am lăsat năucit nici de principiul, care caută ca scop final numai opera artistului, fie din punct de vedere moral, fie material. Am luat ființa omenească, așa, cum ne-o lăsa cerul, dar i-am dat lumina, după cum mi-am bătut eu capul că poate să o aibă. Am făcut să cadă punctele cele mai luminoase acolo, unde cred că se află ce este bun și frumos, pentruca bunuri, cari stau să dispară, să pătrundă din nou în inimile oamenilor, atrăgându-le atenția. Mi-am făcut haz de ce este netrebnic, am purtat luptă cu ce este stricacios, am dat cinstea cuvenită lucrului ales, distins, am iubit veselia și am cercat să netezesc conflictele, aplanându-le. Mai mult nu pot să fac”.

Cine a cetit pe Rosegger, află mult adevăr în cele spuse mai sus.

Este o confesie, de care poate fi mândru Rosegger. Ar duce prea departe articolul de față dacă aș analiza unele scrieri de ale autorului german — articolul acesta n'are altă misiune, decât să atragă atenția publicului nostru asupra scriitorului Rosegger și — doară, doară, — se va găsi cineva, care să traducă și pentru publicul nostru una sau două din volumele acestea pline de soare, de bun simț, de poftă de viață și de încredere în viitor. Când descrie durerea tânărului, la moartea unei ființe iubite, când arată tenacitatea cu care ține tânărul la pământul său natal și la moșia sa (în romanul frumos „Jacob cel din urmă”, d. e.) când descrie veselia la țară sau sbuciumul unui învățător de treabă,

în satul său uitat de Dumnezeu (cartea citată la începutul articolului meu) — totdeauna ai ceva plastic înaintea ta și figurile acestea îți aduc o lume întreagă, nouă, înaintea ochilor.

Că tendința e câteodată prea evidentă (fapt, care a făcut pe unii să strâmbe din nas), n'are să ne supere. Pe Rosegger trebuie să-l iai așa cum este — întocmai cum nu te superi nici pe Tolstoi când își scrie povestirile sale morale, juste din punctul său de vedere. Numai suflute mici pot să învinuiască autori de talia lor cu sacrilegiu adus artei.

Că l'au înțeles mulți în Germania și în Austria, pe Rosegger ne-o dovedește și faptul următor:

În Austria există din 1880 începând, o societate pentru apărarea germanismului („Der Deutsche Schulverein”). Societatea aceasta a fost fondată de un simplu, modest preot german din Tirol, în momentul când era pericolul mai mare ca enclavile germane din marea de slavi să-și piardă naționalitatea. „Deutscher Schulverein”-ul acesta se îngrijește (prin școale, prin grădini de copii, prin conferențe) ca germanismul să se mențină pretutindeni, unde trăiesc Germani, din Tirolul de sud începând până în Galiția și în Bucovina. Oricare ar fi prizma prin care privim noi mișcarea aceasta — activitatea societății amintite îți impune respect. Dintr-o societate ca vai de ea, s'a dezvoltat la rangul uneia din cele mai puternice societăți germane, cu 200.000 de membri (cotizație anuală de 2 cor.), cu venituri de 1,176.562

c. (în 1911) și cu ajutoare date în sumă de peste 16 milioane de coroane. Membrii ei sunt organizați în 2530 de secții locale, încât societatea dispune de o ramificație ideală.

Acum trei ani (la jubileul de 30 de ani al societății) s'a ridicat glasul lui Rosegger și a cerut următoarele: „Dați-mi, oameni buni, câte 2000 de coroane, o mie de inși, voi, cărora vă zace la inimă soartea neamului nostru. Dacă voui primi în decurs de un an de zile aderența și promisiunea a o mie de persoane, am să dau și eu 2000 cor. și avem să fondăm un capital mare de apărare a cuvântului german, acolo unde este în pericol de a se pierde. Și ce credeți că s'a întâmplat? Croitorul din Krieglach, el, care a stors lacrimi poporului său cu poveștile și poeziile sale, a adunat aproape 3.000.000, zi trei milioane de coroane în felul acesta. E caracteristic, că s'a grăbit să răspundă apelului lui mai cu seamă populația mai săracă, brat la brat, firește, cu câțiva bogățani, cari au simțit (slavă Domnului!) că nu numai punga groasă face fericirea unui om și a unui neam. .

Și-așa a ajuns Rosegger să-și vadă multe din visurile sale împlinite. Dacă va privi bătrânul în ziua de 31 Iulie n., la tărânișii săi, pe cari i-a descris și cari vreau să aprindă focuri de sărbătoare prin munți în cinstea lui, în presară, va putea să-și zică: „Fie, că n'am trăit o viață în zadar!” Câți pot să-și facă testamentul sufletesc astfel?....

Ancheta noastră.

Resigheea — Sanislău — Moftin — Dob.

— Dela trimisul nostru special. —

Moftinul-mic luna Iulie.

La casa părintelui Mureșanu.

Sosim la ținta călătoriei înspre amurg, și tragem la aceleași scări, unde se obraznică cei doi mari boeri acum-a trei luni. Nu simțim grandezza lor, simțim în schimb... respect și devotament. Firește că sântem și altfel-poțiți să intrăm.

O casă mare, domnească, cu gust mobilată — odae separată pentru oaspeți. Ne întâmpină o doamnă mai în vârstă, cu fața zimbitoară, nițel suferindă, o extraordinară bunătate și blândețe în vorbă și în gesturi. Ne prezintă; doamna ne mărturisește bucuria ce simte că și-au adus aminte de dânsii cei atât de departe, ca Aradul... Stau sfios un restimp și nu îmi dau bine seama, dacă trebuie să potrivesc cuvinte de îmbărbătare sau de mândrie veselă. Atâta se povestește de suferințele grele, ale părintelui întemnițat, și ale familiei sale! (soția și câțiva nepoți luați de suflet; copii n'au avut). Condoleanțele mi se păreau obligate.

Nespus de bună impresie mi-a făcut, că doamna e mai tare decât noi toți, în suportarea unor dureri, ce trebuie să înalte sufletește.

Ascultând pe doamna cum povestește, fără sentimentalism exagerat, fără veselie căutată, și fără de nici o frazeologie imitată din ziare — constatăm în tăcere și mulțumire: iată solida noastră clasă socială de intelectuali, care poartă cu tenacitate războiul nostru de rasă, nu fiindcă e un război pentru stăpânire și strălucire, ci fiind un război pentru — cultura sufletească!

Casele acestea de preoți sânt adăposturi largi pentru generația tină; pentru „teologii” (absolvenții de seminar) cari umblă să se însoare, pentru studenții lipsiți, pentru prietenii zilnici, iubitori de discuții, și pentru călătorii din depărtări.

Obosit de impresii și de cale, cuprins aci în mrejele amabilității, cât p'aci să-mi uit misiunea de gazetar, cu dorințe de anchetare.

Dar poveștile se dăpână ușor. Incetul cu incetul vin toți martorii evenimentelor istorice. Vine cu deosebire dl *Coriolan Cărbunar*, comerciant și proprietar a vre-o 2—3 „pământuri”, îmbrăcat încă de jumătate ca plugar, dar vorbind o limbă românească aproape literară, mare cunoscător ale „suruburilor politice” locale și generale, dar animat de cele mai entuziaste și energice sentimente românești. Vine blajinul și visătorul *Vasile Pinteș*, a cărui soție a făcut mai bine de-o lună închisoare, până ce el, bărbatul s'a băgat în datorie, ca să facă rost de cautie. Vine curatorul, vin și alții și poveștile se aprind binisor.

Povestea „rășcoalei” din Moftin.

Din frânturile acestor istorisiri, auzite tot dela martorii oculari, voi încerca să reconstruiesc întâmplările din Joia de 9 Aprilie.

Cele de înainte de amez le cunoașteți. Ceva nou ar fi, că Iaczkovics și soțul său, ducându-se, cu gândul reverderii, s'au resgândit în fața școlii, au oprit, și au încercat să o viziteze, fără știrea părintelui. Sânt două școli românești, cum am spus. Se nimerise tocmai, că la clasele învățătorului Ioan Torsan era ora de catecheză (11—12) și părintele Mureșanu era reținut prin scenele istorisite la început. De aceea cei doi ortaci își luară tâlpășița la Domahida, unde asemenea aveau să „inspecteze”; acolo porunciră jandarmilor staționați în loc, să alerge la Moftin, și să „potolească spiritele agitate”, iar ei goliră, în chip de inspecție câteva păhărele la popa *Ior*, supus.

Nici 10 minute nu trecură, după plecarea celor doi ortaci din Moftinul-mic, și jandarmii călări „tună” în sat. Atât a lipsit, ca întăritarea poporului să se potenteze la culme.

Și o falsificare a evenimentelor trebuie să mai rectific. Apucătura cu „colegi de seminar” alui Iaczkovics e ridicolă și naivă. Părintele Mureșanu, n'a fost coleg cu Iaczkovics, deoarece acesta și-a făcut studiile în seminarul din Ungvár, iar părintele Mureșanu în cel din Budapesta.

Acum să ne întoarcem la întâmplări. Agitația era la culme, văzând lumea, că Iaczkovics pașa vrea să facă vizită bisericăscă sub scut de ienicerii-jandarmi. Tot satul era

în picioare, pe uliți; nimenea nu mai rămase pe câmp la lucru.

Pe cei 7 jandarmi, — 3 pedestri din Domahida și 4 călări din Carei chemați prin telefon — îi apucară frigurile. Sfătuiți de primar, un unghur, o tulără, împreună cu sfătuitorul lor, peste garduri, și-i ieșiră în cale pretorului, la capul satului. Vor fi fost două ceasuri d. a. Sergentul de jandarmi, Papolczy, salută:

„Föbirő ur (o întitulare grandomană a pretorilor. N. Rap.) nem lesz tanácsos erőszakolni a dolgot, a nép nagyon fel van dühödve”.

Cei doi își pun capetele laolaltă, și se cugă. Atunci un simplu jandarm sare înainte:

„Lăsați numai pe mine, fac eu liniște!”...

La toți le crește curajul și hotăresc să plece. Ajuși aproape de sat, aud cum sună a primejdie clopoțelul dela școală (acesta, nu clopotul) care nu încetase de azi dimineată nici un moment.

Renegatul stă pe gânduri. Jandarmul se răstoeste din nou.

„Numai pe urma mea!”

În fața școlii era mulțimi de oameni: bărbați, femei, și copii. Duceau tocmai două care de căramidă în curtea școlii, și porțile erau deschise. *Fără de obișnuita somație*, jandarmii călări s'avântă în galop pe poartă, și strimtoresc pe cei din curte de garduri, de pereți, sus în coridor. Unii dintre cei atacați fără de veste luară leaturile de lemn și le ținură înaintea lor să nu-i topească caii. (v. actul de acuză!) alții, cei de pe șosea infuriați de atacul din tufă, apucară sbruji și aruncară asupra celor doi din trăsura. Jandarmilor însă nime nu le făcu nici-o supărare.

Se iscă o groaznică învălmășeală, gata de-a se preface în catastrofa.

Copiii lui *Vasile Pinteș* — *Cornelia* — ajunse între copilele cailor. Mama copilei aleargă într'un suflet, să o scoată din primejdie. Ia un bulgăr și dă câtră cal, să-l sperie. Tocmai de-ajuns, ca să fie pusă în rândul acuzaților, și încuiată.

Nevasta lui *Ioan Tarța* — *născ. Maria Andru* — ridică un bulgăr, pretorele o păzește:

„De ce vrei să mă lovești?”

„Nu pe d-ta, în popa ăla vreau să dau!”

„Da în el de ce?”

„Pentru că nu ne trebe!” — închee scurt discuția *Maria I. Tarța*.

A fost arestată și ea, se'nțelege.

Jandarmii nospesc fără cruțare, de și nimenea nu-i atinse c'o vorbă legănată.

Pe *Mihail Mezei*, 29 ani, zile dearândul s'au văzut vânățiile loviturilor cu muchea sabiei. La investigație a făcut jalbă pentru asta. Jandarmii l-au poțit în odaia din vecini, „să-i iee la protocol jalba” — acolo fiind singuri, l-au palmuit ca pe un făcător de rele.

Vasile Borota, (mijlociu) 43 ani, îi zice unui jandarm în bătea de joc, arătând spre brațul drept: „ia străpungeți-l pe acesta, că el e de vină!”... Jandarmul își implântă sulita — în piept, că-i mai moale.

Ioan Szilágyi de 65 ani, se alege și el cu câteva împunsături de sulită.

Alexandru Vaștag 34 ani, pomenește ziua de 9 Aprilie, purtând urmele săbiilor.

Augustin Vaștag de 37 ani ghionturi cu patul pustii; alții cu alte — fiecare și-a primit partea lui de suferință pentru lege. Durere, nici pentru brutalitățile acestea nu-și vor primi răsplata cuvenită jandarmii.

Cu toate acestea nu era chip să „curețe curtea școlii” cum primară ordin jandarmii.

Pretorele comandă „foc”!

Vasile Borota sare înaintea pretorelui:

„Pentru Dumnezeu, d-le folsogăbirău, vrei să faci moarte de om?! Nu slobozi pe noi jandarmii, noi nu ne-atingem de nimenea!”

— Pretorele se trezește din buimăceală, și contramandea focul.

Dar școala tot n'a putut fi „cucerită” de jandarmi! Credincioșii n'au părăsit curtea, odată cu capul.

Pretorele s'acată de învățătorul *Ioan Torsan*, care locuște, cu familia împreună la școală:

„Unde-s cheile!?”

„Căutați-le la servitorul „care curăță salele; acesta le ține. După ameața nu este prelegere”. Bravul învățător e târât și el pe banca acuzaților. Destituire sigură!

Văzând că nu-i chip să „cerceteze” școala, și, pe semne, cuprins de presimțiri mai proaste, Iaczkovics făcu semn pretorului să bată în retragere. O luară la sănătoasa, cu escortă cu tot. În fuga mare, deteră pe la școala lui *Czircz*, a vânătorului, cere-i aștepta cu brațele deschise, (în nădejdea, desigur, că mai târziu se vor deschide în schimb, pungile) dar școlarii ca'n palmă!!

Pe toată calea prin ulițele românești îi însoțea o mănoasă ploaie de bulgări și „urale” nesfârșite de „lăpădatule! — nerușinatule! — obraznicule! veneticule!” etc., etc., care de care mai infocate. Și-ar fi ținut de păcat oricare femeie din Moftin, să nu arunce și ea o mână de terină, pe coșciugul mortului moral...

Incviziția.

poreclită „investigație” s'a făcut cu mijloacele cunoscută din Resigheea (și Pișcolț, unde a fost ascultați peste 100 de oameni, pentru simpla faimă, că „acolo îl așteaptă cu gloante pe Iaczkovics!”) — numai cu mai mult zor, și cu un sfârșit tragic și mai mârșav.

În ziua următoare, Vineri, — Iaczkovics își continua într'acestea la Dob, opera de călău — sergentul Papolczy răsare, la orele 9, cu vre-o 20 de jandarmi, și pune țara la cale, ajutat de calfele dracului: despomenitul *Czircz*, și juratu unghur, *Botos András*. Pe cine îl vând ăștia doi, e chemat pe loc, de ori unde ar fi, la primărie. Câte doi jandarmi îl aduc pe fiecare — chiar și pe *martori!* — ca și cum cine știe ce crimă ar fi săvârșit.

45 de inși au fost „ascultați” până noaptea târziu la 12 ore! Atunci sergentul nu se trudi mai departe, căci tot nu ar fi putut stoarece „dovezi grele”. Scoase din buzunar *ordinul lăurit înainte, acasă*, (de procuror sau de judele de investigație, nu se știe) *până nu se cunoșteau încă dovezile*, — și declară *prisonieri în arest preventiv pe părintele Mureșanu, și 14 credincioși*. În noaptea aceea, târziu după miezul nopții, arestații fură și „transportați” la Sătmar!!!

Cât de arbitrar au procedat autoritățile, în deținerea asta, — în lipsă totală de mărturie și alte dovezi — au demonstrat chiar ele, autoritățile. De trei ori a mai ieșit la fața locului judele de investigație (diurne grase) cu asistența sa, în scop de-a „complecta” dovezile insuficiente. A doua oară făcură închiziția tocmai în Joia mare (24 Aprilie) târind înaintea lor 44 de inși, iar a treia oră aleseră iarăș zilele păcii din săptămâna Rusalilor, Mercuri și Joi (7, 8 Maiu). Abia acum isbutiră — cum? se va vedea mai la vale — să înseleze niște umbre de dovezi, cu cari să se poată motiva transformarea arestului preventiv — *al cărui termen prelungit expira, și procedura penală nu mai permitea prelungirea* — în deținerea de investigație, care nu are sfârșit!!

Am adunat aci câteva scene vrednice de eternizat, de pe vremea inchiziției.

„L'au pus în lanțuri pe părintele”.

D-na ne dă detaiurile duioase, ale arestării. Pe părintele îl chiamă la primărie notarul, câtră orele 4 după prânz. Acasă, d-na așteaptă cu inima încleștată. Vin soli dela primărie, așa și așa îl sucește și învârtește cu vorba pe Sfinția Sa, dar nu-l pot frânge și îndemna la „supunere”. Trece un ceas, trec două, trec patru, și părintele tot nu mai vine acasă. Prin sat cureteră soapte: l-au pus în lanțuri pe părintele; l-au dus la Sătmar. Pe la miezul nopții cineva bate la ușă; era părintele. Venise, păzit de notarul, să ia ceva de mâncare, înainte de-a pleca la Sătmar. Doamna vrea să-i pună merinde pe câteva zile, dar Sfinția Sa, senin și increzător *incă*, mângăe: „Doar mâne mă întore acasă”... Și luă îngrabă o cină modestă.

Acuma, ulterior, după ce știm cum arestul „preventiv” nu mai voia să se sfârșească iro-

nia involuntară, din cuvintele Sfintei Sale, rostite la cina modestă, devenită *cina cea de taină*, are un înțeles adânc, și, simțindu-o, ne pătrunde o ușoară cutremurare....

Alte momente.

— Altă scenă:
 Pretorele, de față și el la toate investigațiile, întreabă, certându-se, pe *Coriolan Cărbunar*:
 „De ce nu primiți vlădicia cea nouă?”
 „Tot omul vrea să înainteze. Acuma iar să ne întoarcem îndărăt la greaca veche?”
 — O scenă, care face să îți se urce sângele în creeri:

In săptămâna Rusaliilor, deosebită atenție s'a dat membrilor din senatul bisericesc și cel școlar — fruntașii satului, vre-o 14 la număr. Ceasuri întregi, până noaptea târziu au fost țintuiți... de colțuri de prin odăi, cu fața către perete, stând în picioare, sub cuvânt, că nici unul nu-i iertat să fie de față la ascultarea celuilalt, dar are să stea la îndemână, poate va fi de lipsă „confrontarea”. Lui *Niculae Șinca*, curatorul primar, soția îi aduce de mâncare, și când îl vede pe bărbatul ei, batjocorit așa de neomenos, începe a plânge, îmărmurind, plecată asupra corfel.

„Fă mai repede, tu scroafă bețivă!” — Se răstește la ea un jandarm; o prinde și o scutură cumplit.

Nu știu zău ce s'ar fi întâmplat în alt sat, unde oamenii nu-s „müveletlen”, cum le zice procurorul la moftinarii ei răsunătoare!

— O scenă caraghioasă:

Când a fost ascultat Czircz, substitutul de notar, Ștefan Bodoki (ungur) îl trimite pe Iuliu Rațiu, juratul, care asista ca martor, eu o sticlă să o ducă notă-rășitei. Rațiu duce sticla, apoi se întoarce, dar înainte de-a intra bate la ușă. „Mai stai o leacă — îl strigă un jandarm — încă nu-i gata lista!”

Nenorocitul acesta de român și învățător, întâi a făcut el pe instigatorul, apoi s'a prefăcut în „spiili” (spion). Când s'a cetit bulla în biserică, el striga în gura mare „nu ne trebuie!” și făcea pe grozavul înaintea notarului: „mai bine ortodox decât grec!” Pe urmă încercă cu târgueli copilărești: să facă petiție moftinarii ca să ajungă învățător de stat un favorit al lui, și el o să scape pe moftinari de Hodorog. Acuma știți cu ce răsplată s'a ales? Cu un gard nou, pompos, făcut sub presiune, din banii bisericeii în absența preotului. Așa se vede, că după zicala românească tot orbului îi trebuie un gard, ca să aibă de ce lega un anumit cal... Mi s'a arătat cu multă greutate, acel gard de poveste, și mi s'a povestit atunci, cum cineva... *dăduse câte-o „pițulă” (libră) la băieți de 7—8 ani, ca să mărturisească înaintea invezitorilor, că părintele Murășanu ar fi zis Miercurea: „măne nu veniți la școală, căci sosește Iaczkovics”*. Ați văzut și din actul de acuză, că băieții de aceștia — tot elevi de-ai lui Czircz!! — sânt citați ca martori la proces. Așa zicând aceștia sunt singura dovadă împotriva părintelui Murășanu.

Nu scriu aci blestemele, pronunțate pretutindeni asupra luzilor vânzători, — își vor găsi ei osânda, fiecare între semenii săi. Cel din biblie, dupăcum știm, s'a spânzurat.

„Mit keresett az a Lukács?”

Înălțător epizod s'a petrecut la perchezitia domiciliară, făcută la părintele:

Judele de instrucție dă busna în casă, fără de-a osteni să-și mai spună numele și „menirea”:

„In numele legii, tot ce e aci e al nostru!”

Caută ce caută, dar nu prea gădesc. Judele, iritat cătră d-na:

„Mit keresett itt az a Lucaciú, és hol van a sok aktacsomó, a mi elvitt?” (Te miri de unde ajunsse la urechea judeului că Vasile Lucaciú a fost prin sat, și acuma, bănuind ceva, voia să o ia la triparale pe d-na, de ce i-a dat actele...)

Splendid îl opări D-na:

„Eu cred că un preot la preot, are drept, și chiar datorință, să vină. Dintre maghiari, știu că n'a venit un singur om să mă întrebe de păsură și să mă mângăie; Românii însă, slavă Domnului, mă cercetează cu drag!”

Și nu uitați că astfel vorbește o femeie din familia Perényi, rutenizată odată, și numai în parte recucerită de noi!

O apucătură.

Judele de investigație către un român cerbicos:

„Popa vost' s'a plecat, și se închină Hodorogului; voi de ce ve mai împotriviți?”

„Dacă s'a plecat, duceți-l cu d-voastră dar dacă nu s'a plecat, să știți că mergem și noi cu el!”

Intr'un sat, unde oamenii-s atât de conștii și plini de demnitate, degeaba făcea notă-rășita aluzii foarte subțiri, d-nei Murășanu: uite, judele de instrucție e om cu familie grea, înglodat în datorii...

Intemnițații.

Deosebită grijă am avut să iau informații asupra familiilor celor ce zăceau atunci încă în temniță. Au fost 15, după cum știți. Cu excepția părintelui G. Murășanu, ale cărui date biografice le veți avea în corespondența din închisoare, iată-le aci ale celorlalți.

1. *Ioan Ceghi*, sen. 63 ani, plugar cu cca 10 jug. pământ și casă. Este acuzat pentru că dânsul l-a „pofțit” afară din sanctuar pe vameșul Iaczkovics; nu cu bici de foc, dar cât se poate de energic... Pentru bătrânul se cer deci 10.000 cor. cauție; pentru ceilalți numai câte 2000. Are doi copii căsătoriți: o fată, și feciorul arestat. Soția i-e bolnavă de mai bine de un an. Înainte de-a pleca el, bătrâna se cuminecase de Paști, temându-se că n'are zile. Ziua istorică îl găsi pe fruntașul acesta chibzuit și grav săpând în grădina. Bătrâna-i soție îi strigă din pridvor: „E aci Hodorogu, noa du-te acu și tu!” — „Stai să gat cu săpatul...” — „Du-te-acu, de-ți zic. Grădina și după aia o găsești aci!” — În fața judeului de investigație își „recunosc” deplin fapta” zice actul de acuză — „cu mândrie și fața deschisă”, adăogăm noi.

2. *Ioan Ceghi*, tinărul, 35 de ani, al doilea primar; avere de cca 10 jug. 15 copii, cel mai mare de 10 ani, cel mai mic de 1 lună. Feciorul bătrânului. În 14 Mai a scăpat din închisoare, depozitând cauția de 2000 cor.

3. *Jacob Moldovan*, mäsar, 31 ani, are numai o casă. E învlnuit, imediat după părintele, cu trimiterea copiilor acasă, din școală, și cu alarmarea oamenilor, umblând din casă în casă, împreună cu tinerul Ceghi. Jacob Moldovan e în Moftin numai de puțină vreme. De origine din Teiuș de lângă Blaj, emigrase în America, acolo era secretar la mai multe societăți, s'a cunoscut cu o româncă din Moftin, și astfel a ajuns aci. Fanatic român — ca oricare, ce-a trăit în o țară liberă. Vorbește ireprosabil românește. L-am cercetat în închisoare.

4. *Grigore Borota*, zidar, 35 ani, are 6 copii, abia 2 mai mărișori. Trăind toată casa din ce câștiga el cu zidăritul, acuma biata nevastă și copiii o duc foarte greu. Un ajutor grabnic, le datorim cu toții, în bani s'au în bucate, cine cum poate și-l indeamnă inima.

5. *Vasile Pop*, 18 ani, singurul sprijin la tatăl său, Ștefan Pop, fiind el cel mai mare, iar ceilalți 6 frați cu toții mai măruntei. N'au avere. Mama deținutului câștigă ce câștigă pentru casă, umblând la spălat. *Lipsa de ajutor e mare și aci*.

6. *Grigore Bontea*, 33 ani, însurat, fără copii. *Ave-rea: hălnițele de pe el*. A fost gornic tată-so, și pentru vina lui, odată l-a imbrăncit notarul, zdrobindu-l aproape. De-atunci e epileptic. Notarul i-a dat o miertă de graț să tacă. De geaba. Tot cam a patra zi îl apucă boala. Cine și cum i-a purtat grija în închisoare? — ne va spune el acuma, după ce a ieșit!!

7. *Pavel Șoncodi*, 28 ani, însurat.

8. *Ștefan Șoncodi* 19 ani, frați, amândoi, împreună cu tatăl lor muncesc o avere de cca 30 jugăre. Mai au doi frați, cel mai mare de 8 ani. Ca să nu fie fără de ajutor, tatăl lor a depozitat cauție de 4000 cor, în 20 Maiu. E interesant schimbul de cuvinte între bătrânul Șoncodi — un fruntaș ambițios și luminat — și între jud. de investigație, când a dus cauția. Judele: „Da mai au parale moftinarii?” Bătrânul Șoncodi: „Dacă n'au parale, au barbă! (ioc de cuvinte, pe ungereste: înseamnă credit) Și când n'ar avea barbă, vor mai avea parale băncile românești!”

9. *Andrei Botis*, 19 ani, surugiu. Actul de acuză îi atribue un rol deosebit — coadjutor... pe lângă bătrânul Ceghi — în miscarile reflexe ale lui Iaczkovics dela altar până afară. Informația mea spune că i-a zis numai atât: „sfinții tăi cei rușneci!”

Când l-au deținut, muma-sa plângea. El o mângăie: „Jasă mamă, că iară viu eu înapoi, pe când se'ntoarce Hodorogul!”

10. *Petru Tarta*, tinărul, de 23 ani, din o familie de seamă, cu avere frumoasă.

11. *Ioan Varju* 20 ani. Mai sânt vre-o 10 copii la casa tatăs-o; mama i-e bolnavă greu de un an de zile. S'au împrumutat cu cauția la vechea „Arina” prefăcută în filiala „Bihorenei”, și plătește 60 cor. interese pe 3 luni.

12. *Augustin Cadar*, 18 ani, scăpat în 17 Mai, pe lângă cauție de 2000 cor. Trăește la casa părinților — oameni cu bunăstare.

13. *Vasile Toth* 18 ani, a lăsat acasă, singură o mamă văduvă, care are să lucreze 5 jug. de pământ. Ceilalți frați în America. O ajută ginerii din Ruși.

14. *Maria Indre*, măr. *Vasile Pintea*, 32 ani, din Vezend, liberată pe lângă cauție de 2000 cor. în 14 Mai. Pentru împrumut se plătește interese grele, dar fără nevastă nu se putea, căci soacra era bolnavă (tot în casa lui Vasile Pintea) și copiii mici. Nu era cine să fiarbă, Avere puțină. Femeia în stare binecuvântată. Pretorele afirmă. — se mândrește? — că Maria lui Vasile Pintea i-a dat două pămli. Actul de acuză amintește numai de un bulgăr. Nu-i adevărată nici una nici alta: „acuzata” a mers numai să-și scoată copilă, pe Cornelia de 8 ani, de sub copitele cailor jandarmerești.

— „Dar dacă te căleau caii și te omorau?” o întrebă pretorele la investigație. „O viață de om are fiecare!” îi răspunde fără șovăire, femeia. — Venind acasă din acest arest, bărbatul îi făcea imputări: „Dacă știai că ai să senvedluești (suferi) incalte să fi lovit cum se cade!”

Imi adun, seara târziu, filele de însemnări, cu o rară mulțumire sufletească. Mă stăpânește de-adreptul senzația, par'că aș fi contribuit și eu la o faptă, mare. Iar acum când scriu aceste amintiri, după vestea scăpării tuturor, mă gândesc cu intențitate la scenele mișcătoare, ce se vor petrece, când vor sosi la vetrele lor cei întemnițați.

Plin de neastâmpăr, am rugat pe dna Murășanu să-mi arate un portret al părintelui, și să mi-l dea pentru „Românul”. Nu s'a găsit decât un tablou mare, unde sunt fotografiati absolvenții seminarului din Pesta, (1848, Iaczkovics nu e între ei!) întruniți acuma de curând. Ochiul meu nimerese deadreptul figura părintelui Murășanu: blândea și majestatea biblică a preotului român, în ceata preoților catolici sclivisiți și îmbuibăți.

Privind portretul, imi fulgeră prin gând:

Revizuirea bulei se va face, trebuie să se facă cât mai curând. Cei răpiți dela sânul bisericeii noastre nu pot fi lăsați atât amar de vreme în nedumerire. Și dacă se va face revizuirea, numai decât se vor începe, cum e obiceiul, și revendicările de merite, între cei ce au reparat de silă o greșală. Să-și revendice cine ce vrea — va rămânea însă de apururi cert:

Revizuirea voi ați făcut-o, bravi credincioși ai părintelui Murășanu, împreună cu cei ai părintelui Ciurdariu din Dob!!

Epilog. Lăcustele.

Am dat seamă, până aci, tot numai după poveștile auzite din gura oamenilor, și confirmate, dar totodată desfigurare, prin actul de acuză. Nu cumva să fiu învinuit de operări cu fantazia, las să urmeze și documentele autentice, adecă un specimen din ele, de arătare, căci ar fi pierdere de tipar să le dăm pe toate.

Nagykárolyi járás főszolgabírája,
 mint rendőri büntető bíróság.

1913. kih. 185 szám.

BÜNTETŐPARANCS.

Korbunár Sándor (név) állás vagy foglalkozás) Kismajtényi lakos ellen a domahidai csendőrség magánindítványa feljelentése alapján azért, hogy Kismajtény községben 1913 év május hó 11 napján tartott vizgálat alkalmával udvarán az előirt tűzoltó szerek közül a szikra csapó és tűzhorog hiányzott.

Ezért a 158/1896. bjkv. rend. 13. §-ába ütköző és az 57. §. az lrt minősülő kihágás miatt a R. B. sz. 62. § alapján 5 K pénzbüntetést állapítok meg és meghagyom 5 korona pénzbüntetést állapítok meg és meghagyom, hogy ezt az összeget a főszolgabírói hivatalba 15 nap alatt fizesse le.

A megállapított pénzbüntetés fele részben Kismajtény község szegény alapját, fele részben az államkincstárt illeti és azt behajthatatlanság esetben a rendőri büntető bíróság az 1879. évi XL. t.-c. 22. §-a értelmében egy napl elzárásrfa fogja átváltoztatni.

Nagykároly, 1913. május hó 31-n.

(P. H.)

Subscrierea necetibilă,
 tb. főszolgabíró mint rendőri büntető bírói.

În traducere românească, scurată:

DECRET DE AMENDĂ.

Alexandru Cărbunar, din Moftinul-mic, denunțat prin jandarmii din Domahida, pentru faptul că la inspecția făcută în 11 Mai 1913, lipseau din curtea numitului două unelte necesare pentru stângerea focului: **un pământ și un cârlig.** (Rostul uneltelor mi-l explică oamenii așa. Pământul, numit pe aci „pomoci” este o prăjină de lemn, în vârf cu cârpe. Asta se pune pe o scântee sărită în acoperiș. Cu cârligul se surpă casa, șura, etc. aprinse”.... Dracu știe ce fel de lege sau statut le pretinde! — Rap.)

De aceia, pe baza... etc., etc., se amendează cu 5 cor., ce sunt a se plăti în 15 zile, jumătate în casa erariului, (fondul electoral al partidului dela guvern! Raport.) iar altă jumătate în casa săracilor din comună (fondul de haram, cum s'ar zice al slujbașilor mai mici Rap.) conform art. XL. etc. etc.

Vă pot servi și cu lista locuitorilor români din Moftinul-mic. Aci e:
1913. kih. 171.

Tárgy: A domahidai esendőrség feljelentése Suta György és 57 társa kismajtényi lakosak ellen tüzrendőri kihágás miatt.

VÉGZÉS.

A fenti kihágás ügyben a R. B. sz. 102 §-a alapján a helyszíni tárgyalást f. évi június hó 14-ének d. u. 5 órájára **Kismajtényi község házához** kitűzöm.

Melyre a törvényes következmények terhe alatt megidéztetnek. 1. Suta György, 2. Csögi Mihály, 3. Botos Mihály, 4. Orosz Mihály, 5. Pintye Gyula, 6. Ember Gy., 7. Pável Györgyné, 8. Papp Anna, 9. Pável Sándor, 10. Erdei György, 11. Orosz György, 12. Suta János, 13. Kádár Gergely, 14. Orosz László, 15. Kádár Ödön, 16. Orosz János, 17. Szilágyi János, 18. Rácz Péter, 19. Serény László, 20. Papp László, 21. id. Borota László, 22. Varju Mihály, 23. Tarcza János, 24. Tarcza Gergely, 25. Bontya László, 26. Balla Ferencz, 27. Pável Péter, 28. Burján László, 29. Papp Sándor, 30. Borota János, 31. Suta Mihály, 32. Bontya János, 33. Szilágyi György, 34. Papp András, 35. Tóth János, 36. Sinka György, 37. Kis György, 38. Tarcza Gergely, 39. Tarcza László, 40. Bolgya Mihály, 41. Dangi Mihály, 42. Balla János, 43. Szilágyi László, 44. Orosz János, 45. Pintye László, 46. Burján Mihály, 47. Borota László, 48. Borota János, 49. Bontya György, 50. ifj. Pável György, 51. Erdei János, 52. Kisluka László, 53. Pável Mihály, 54. Vallán János, 55. Suta György, 56. ifj. Csögi János, 57. Gardos Mihály, 58. Tóth Lászlóné.

Tanuként

1. H. előljáróság, 2. Botos András (ungur jurat) Kismajtényi.

Nagykároly, 1913. június 7.

Hinobo János, tb. főszolgabíró

Numai 58 de capi de familie — până într'unul român! — au fost luați dela lucrul câmpului în o scumpă zi de vară, și făcuți să aștepte până târziu în noapte, căci Maria Sa, „fibirăul” a fost reținut în acea zi la cafenea... și apus altă zi de „pertractare”.

Grupez aci „titlurile de drept” pe baza cărora s'au croit amende, ce variau între 5—20 cor.

I. — Fânul clădit prea aproape de casă...

II. — Nu sunt fântâni destule, sau sunt lăstate să se surpe.

III. — Nu este „lămpaș” către curte. Fiecare casă, anume, chiar și bordeiele țiganilor, trebuie să mai aibă, — pe lângă pământul și cârligul, cunoscut — câte un lămpaș (felinar) la pridvor, spre curte. Asta, fiindcă de s'ar aprinde noaptea casa, nu s'ar vedea cum să se stingă focul!... Minte de administrației!

IV. — Căni. — Pe terenul acesta veterinării desvoaltă o înțelepciune deosebită. Am o sentință, în care Coriolan Cărbunar e pedepsit cu 20 cor., fiindcă — deși plătește regulat darea — n'a anunțat la primărie că cel vechi căne i-a perit, și are altul în locul lui... Veterinarul a descoperit înșelătoria, sau mai drept: „panamana”. Mai au apoi un titlu actual.

De când cu revoluția, este ordin dela pretorele, în care se oprește, după ce înserează, **aglomerația...** pe ulițe. **Vecinii** Ioan Balogh și Vasile Tarța, cu vecinii de peste drum, Vasile și George Sălăjan, se pun nițel la povești, înaintea casei; și zărește a patrulă de jandarmi,

care de atunci circulă neconținut. Peste câteva zile, amenda gata: **numai...** câte 10 cor.!

Mai e vorbă: de aceasta părintească obligație, a administrației **numai români** au parte.

Un jandarm și un jurat — tobă de carte amândoi, după învățarea atâtor legi înțelepte — se vâra din curte în curte, și dau cu ochii roată. Dacă nu zăresc numai decât că lămpașul e la loc, sau că e din țigla coperișul — atât mai

bine. (Ulițele unguirilor rămân la o parte. Acolo totul e în rând...)

Sărmanii „műveletlen Kismajtényiak” — vorba procurorului — trebuie civilizați în rufatul capului. Dacă nu s'a putut prin foc și sabie se va face prin jaf și pârjol.

Felix Dacia — bântuită de lăcustele aziatice!

Raportor.

Bulgaria în plin dezastru.

— Sângele cere răsbunare. —

Arad, 22 Iulie.

Intreagă presa unguerească aduce zilnic articole de nespūsă violență în contra României, invinuându-o că a atacat, „fără nici un motiv” pe „blândul și civilizatul” popor bulgar. Această presă, care orbecă fără ideal și care se dă vândută tuturor guvernelor și gheșefarilor jidani, cutează în obrăznicia ei notorică să-și bată joc până și de capul încoronat al României, zicând că un Hohenzollern a ajuns mingea „incultului” și „murdarului” popor valah, și ponegrind în acelaș timp armata română, despre care acești mercenari afirmă că-i o „adunătură de oameni lipsiți de cultură, bețivi și fricoși din cale afară.”

În schimb aceeaș presă, care, în primul război balcanic, vestezea cruzimile Bulgarilor, azi nu găsește cuvinte de laudă la adresa lor și, totodată, cuvinte de hulă la adresa „briganzilor valahii.”

E de prisos, credem, să mai stăm de vorbă cu lașii mercenari de prin redacțiile tuturor fițuicelor jidano-maghiare, deoarece azi o lume întreagă admiră atitudinea demnă a României precum și patriotismul cald și sentimentele nobile ale vitezei și puternicei armate românești.

Ce privește laudele fără seamăn debitate la adresa Bulgarilor, e destul să amintim că avem la mână foarte numeroase telegrame, cari dovedesc că ororile săvârșite de „eroii” dela Lüleburgas împotriva populației pacifice, cu ocazia retragerii trupelor lor după înfrângerile suferite în decursul războiului fratricid, au întrecut chiar și masacrele barbare de cari cu groază povestește istoria.

Sute de frunțași ai localităților unde și-au operat Bulgarii retragerile lor, au fost spânzurați sau mutilați, femeile și copiii n'au fost cruțați și mintea omenească refuză să-și figureze toate cruzimile săvârșite în chip atât de monstruos. Sabia și focul au ținut locul oricărui sentiment de umanitate, de creștinism și civilizațiune, de cari Bulgarii au rămas cu totul străini și s'au făcut atât de nevrednici. Și, față de această atitudine sălbatică, **Danef** se mai mira și făcea pe naivul în Sobrania bulgară, când armata română, intrând în Bulgaria, îndeplinește și o misiune creștină, punând capăt sacrilegiului ce Bulgarii ar mai fi putut săvârși, dacă ar fi fost lăsați la înconștiența și instinctele lor primitive!

Dacă numai necesitatea de a ocroti victimele asupra cărora hordele bulgare s'au năpustit cu măcel și pustiire, ar fi aceea ce a pus în picioare pe fiii României și i-a îndrumat în mijlocul ororilor spre a le stârpi, — încă, nu **Dr. Danef**, dar nimeni n'ar avea dreptul să se mire că România îndeplinește astăzi și un drept patriotic, dar și un rol umanitar, fa-

ță de creștinii, cari ies înaintea vitejilor ei, cu brațele întinse și cu binecuvânarea pe buze.

„Imprejurările aduse ne-au fost binevenite — serie ziarul bucurețean „Războiul României” — să putem constata felul de a fi, al vecinilor noștri Bulgari. Ce sunt? — Rămășițe de ale Avarilor și Hunilor ce-au avut înăscut în caracter, chiar în originea poporului întreg vechile apucături ale strămoșilor lor. Perfid, laș, răsbunător, avar, încăpăținat, — iată-i caracteristica. Iată-i dar, — târâți la marginea prăpastiei. În atâția ani nu au putut a-și reface caracterul, deoarece ororile pe cari le săvârșesc în Macedonia asupra fraților noștri, sunt fără precedent chiar la cel mai sălbatec popor.

Sângele cere răsbunare.

Timpurile să ne fie înainte. Acest popor nu mai are nimic sfânt. Precum glasul unui patriot mare în forul roman, la orice început de discurs zicea: „*Carthagina trebue dărâmată*”, tot astfel orice bun român să zică: „*Bulgaria nu trebue să mai existe.*”

Și ar fi rușine pentru noi să nu hotărâm, — și să nu pronunțăm sentința: „*Finis Bulgariae.*”

Armatele române în fața capitalei bulgare!

București. — După ce au ocupat Plevna armatele române își continuă marșul spre sudvest. **Duminecă** *avantposturile române erau la o depărtare de 40 klm. de Sofia.*

Ieri *trupele române au ocupat localitatea Orhanie, situată la o depărtare de 30 klm. de Sofia.*

Londra. — *În cazul când armatele române ar fi nevoite să-și continue operațiunile militare, România va pretinde Bulgariei și teritoriul între Vidin și frontiera sârbească.*

București. — Ziarul „Viitorul” află că *armata română își va opri marșul la înălțimile din apropierea Sofiei. În modul acesta guvernul bulgar va mai avea odată prilejul ca primind condițiile beligeranților să împiedece intrarea armatei române în capitala Sofia.*

Operațiunile strategice ale armatei române.

Paris. — *Din București se telegrafiază ziarului „Le Matin”:*

Armata va continua să înainteze pe teritoriul bulgar pentru a asigura din punct de vedere strategic, ocupațiunea hotărâtă. În adevăr, când ai în spate un obstacol natural cum e Dunărea și când astfel se poate să-ți vezi tăiată orice retragere, e ușor de înțeles că nu s'ar putea să nu iei cât de multe precauțiuni.

Acest marș înainte al armatei românești nu înseamnă deloc că România înțelege doar să pună mâna pe regiuni cari nu sunt apărate. E aproape sigur că România nu va cere astăzi mai mult decât cerea eri. Prin moderația sa, va dovedi legitimitatea revendicărilor sale.

Dacă nu se oprește la jumătăți de măsură cauza este că ține să fie în măsură să-și spuie cuvântul în momentul regulării socotelilor, cu a-

tât mai mult cu cât nimeni nu poate să prevadă cu ce dificultăți va avea de luptat atunci guvernul bulgar.

Regele Ferdinand hotărât să abdice?

Berlin. — „Morgenpost” află din sursă absolut competentă că în curînd regele Ferdinand al Bulgariei va abdică la tronul Bulgariei în favoarea moștenitorului de tron Boris. Asta o dovedește și faptul neobișnuit și senzațional, că la consiliul de coroană ținut zilele acestea a participat și tânărul moștenitor de tron.

Turcii spre Filipopol?

Londra. — Se svonește că trupele turcești au ocupat orașul Adrianopol. După o luptă crâncenă Enver bey comandantul cavaleriei a făcut prizonieră întreaga garnizoana bulgară care se compunea din 2000 de oameni. Turcii au luat direcția spre Filipopol.

Nouii victorii turcești.

Constantinopol. — Aici s'a răspândit știrea, că Adrianopolul e în flacări precum și svonul, că armata turcă a ocupat Lüle-Burgasul. Știrile aceste au produs un entuziasm de nedescris printre locuitorii turci ai Adrianopolului. În interesul unei mai strânse prietenii între Turci și Sârbi la dorința acestora din urmă s'a făcut câteva schimbări în câteva puncte ale deciziei conferinței dela Londra, și acestea în favoarea Turciei.

Se svonește, că în curînd va intra și Grecia în această alianță.

Sofia. — Guvernul bulgar a trimis o telegramă marelui vizir provocându-l să oprească înaintările prea mari ale armatei de sub conducerea lui Enver-bey. Guvernul turc n'a răspuns nimic până acum.

Marile puteri în contra Turciei.

Berlin. — Sublima Poartă a trimis o notă puterilor, în care accentuează, că interesul public al Turciei reclamă reocuparea Adrianopolului din partea trupelor turcești.

Londra. — În vorbirea sa ținută în Birmingham premierul Angliei Asquith a spus, că rău face Turcia, că nu respectează dispozițiile păcii dela Londra, deoarece ușor s'ar putea întâmpla ca să se ivească unele chestiuni, a căror rezolvare ar fi foarte neplăcută pentru imperiul otoman.

Petersburg. — Rusia a abandonat planul de a porni ea singură o acțiune pentru înfrînarea Turciei și pentru asigurarea păcii în Balcani. Rusia lucră într'acolo, ca toate puterile în sens colectiv să facă demersurile necesare la statele balcanice. Se zice că ambasadorul rus din Constantinopol Biers a și primit instrucțiuni dela guvernul său, ca să aducă energie la cunoștința Sublimei-Portii acțiunea diplomatică ce se pregătește.

INFORMAȚIUNI

Avad, 22 Iulie n. 1913

Mersul vremii.

Buletinul institutului meteorologic anunță urcarea termometrului și o vreme foarte uscată.

Prognostic telegrafic: Vreme moale, în unele locuri ploii.

Temperatura la amiază a fost de 20.4 C.

Pentru portul național. În frunțașă comună română a podgoriei Aradului — Șiria — s'a înființat de curînd „Reuniunea femeilor române din Șiria și jur”. Sosind după trăgănare de patru ani — sistem tradițional al admi-

nistrației ungurești față de tot ce are caracter românesc — înfățișat întărirea statutelor Reuniunii prin ministerul de interne, Reuniunea și-a ținut prima adunare generală alegându-și președintă: Dna Virginia Dr. Hotărân; v.-președintă: dna Eugenia Bogdan; casar: dna Sofia Secula; secretar: dna Mărioară Dr. Monția. În comitet remarcăm tot nume, cari ne dau garanță în ce privește realizarea frumosului scop al Reuniunii. Podgoria Aradului e unul dintre cele mai curate și bune ținuturi românești, portul țărancilor roastre e însă de tot schimonosit. Reuniunea și-a pus de scop schimbarea portului țărancilor cu frumosul și pitorescul port național, spre care scop are de gând a-și construi un atelier de cusut și țesătorie națională. — Reuniunea are până acum 78 de membrii.

La fondul ziaristilor — a trimis administrației noastre d. Liviu Iancu preotul din Zăbrani 10 cor. cu prilejul aniversării zilei de 40 de ani de slujbă preotească.

D. Petre Sietescu, prefectul județului Tulcea a adresat comandantului orașului Silistra următoarea telegramă:

„În numele locuitorilor orașului Tulcea, salut pe primul comandant al Silistrei, cetatea lui Mircea cel Bătrân și a lui Carol cel Mare.”

Tot cu această ocaziune cetățenii tulceni au adresat aceluiaș comandant următoarea telegramă:

„Cetățenii tulceni salută cu entuziasm și admirație regimentele de ostași ai țării noastre, cari au pus stăpânire pe vechea cetate a lui Mircea cel Bătrân. În devotamentul și vitejia armatei, ei văd înălțarea și preponderanța României ca factor al ordinii și civilizației în Orient”

Trăiască armata română!

Trăiască dinastia!

Trăiască și înflorească România!

(urmează peste 100 semnături.)

Demonstrații muncitorești în Petersburg.

Sâmbătă și Duminecă au avut loc în Petersburg adunările de protest ale muncitorimei social-democrate împotriva ziarelor de partid și împotriva urmăririi celor ce au organizat ultima grevă. Căpitanul orașului i-a amendat pe organizatorii grevei cu câte 200 ruble.

Un proconsul grec sinucigaș. Dr. Georgiadev proconsul grec din Cairo, a sosit zilele trecute la Triest și a descins la hotel „Excelzior”. Luni consulul s'a împușcat. Cazul a fost anunțat îndată poliției, careia încă i-a lăsat o scrisoare. Probabil că în scrisoarea aceasta au fost spuse cauzele sinuciderii și poate de aceea poliția a refuzat să dea v'ro lămurire în cauza aceasta.

Sufragetele trag pe sfoară — pe polițiști.

Ziarele londoneze își petrec mult pe socoteala renumiților polițiști din Londra, pe cari sufragetele i-au tras așa de isteț pe sfoară. E vorba de scăparea dsoarei Pankhurst din mâna lor. Miss Pankhurst avea să se prezinte pe alaltăieri (Duminecă) la poliție pentruca să-și facă închișoarea, la care a fost judecată pentru noile isprăvuri ale sufragetelor. Aceste însă și-au pus de gând să-și scape conducătoarea din mâinile poliției înlesnindu-i fuga. Isteții detectivi din Londra însă mirosind, că Miss Pankhurst vrea să steargă putina de sub nasul lor s'au prezentat Sâmbătă noaptea la locuința ei plimbându-se la distanță și pândind mișcările din curtea palatului. În curînd au venit apoi o grămadă de sufragete și aderenți de a lor de genul masculin prefăcându-se, că nu bagă de seamă pre-

zența polițiștilor și făcându-se, că așteaptă ceva cu nerăbdare. La un moment dat iese din curte un automobil deschis și în el o siluetă de femeie. Toate sufragetele dimpreună cu prietenii lor se reped la femeie, a cărei față era acoperită de un văl gros și încep a-și lua rămas bun dela ea în modul cel mai afabil. Încă câteva vorbe și automobilul era să plece. Tocmai în momentul acela însă se apropie polițiștii și o conduc frumos la poliție pe cea care era să plece. Aici însă spre cea mai mare mirare, a lor, în loc de figura bătrânică a dsoarei Pankhurst s'a arătat de sub văl fața tânără și frumoasă a unei dsoare englezoaice, care i-a răs apoi în nas procurorului uluit de mirare. În timpul acestei Miss Pankhurst scăpata de prezența ple-tisitoare a detectivilor a șters-o frumusețea de credincioasele sale tovarăse.

M. Sa regele Carol în mijlocul ostașilor. Ni se scrie din București: După cum se știe M. Sa regele Carol a plecat Marți seara, la orele 10 și un sfert, din București spre a face inspecția trupelor dela Dunăre. Trenul regal s'a întâlnit în gara Chitila cu mai multe trenuri militare. Soldații zărind pe M. Sa regele, au izbucnit în vii urale.

Aceleaș manifestațiuni s'au repetat în toate gările, unde se aflau trenuri pline de soldați.

La orele 6 dim. M. S. regele, sosind la Corabia, a primit raportul șefilor de trupă și apoi a pornit în inspecție când în automobil, când cu vaporul, în susul Dunărei. M. Sa, a inspectat armata pe toată întinderea frontului ei. Vlașca și Teleorman a fost un delir pentru bravii soldați.

Regele, sosind în Capitală, a povestit cu emoțiune despre cele constatate de dânsul pe câmpul de luptă.

A povestit în special cum infanteria, intrând pe teritoriul bulgar, cade în genunchi și strigă: „Trăiască România!”

Regele zărind printre trupe pe un sergent care luase parte în războiul dela 1877, l-a îmbrățișat și l-a înaintat sublocotenent pe teren.

Regele aflând că între trupe se află și d. Bălănescu, deputat de Vlașca, s'a apropiat de dânsul și după o convorbire de câteva minute, l-a înaintat sergent.

Un conte italian, trădător de patrie. Ziarul „Giornale d'Italia”, aduce știrea următoare: Alaltăieri seara a fost deținut în vila sa din Cervia contele Marozzo della Rocca fostul șef de secție al ministeriului de război, fiind bănuțit ca trădător de secrete militare. Contele Marozzo della Rocca e moșneag de vre-o 70 ani și are șapte fii cari s'ersesc în armata italiană. Mai mulți ani a profestat urăta afacere de spionaj, în urma căreia a câștigat mult, dar pentru viața lui de-un lux fără margini nu era destul atăta. Aseară în fața reprezentantului ministeriului de război s'a făcut perchiziție la locuința sa din Cervia, unde s'au aflat indicii, cari aruncă lumină peste toată activitatea lui mârșavă.

S'au mai aflat și scrisori compromițătoare. Din aceste scrisori reese, că della Rocca a vândut planuri militare, anume, planul întăririlor italiene dela graniță, precum și unele amănunte însemnate cu privire la mobilizarea armatei italiene. Mijlocitoarea, o damă din marea societate austriacă locuia în Roma și se spune, că la începutul acestei luni a dispărut.

Contele della Rocca la directă poruncă a ministerului de război. El își trage originea dintr'o veche familie nobilă. La început îndeplinea serviciul poștei și-al telegrafului la ministeriu, mai târziu a ajuns șef de secție la ministeriu de război. Contele spera să-l avanzeze la șefia primei secții și deoarece s'a înșelat în așteptări la 1905 a încercat să se sinucidă: s'a strâpuns cu cuțitul în regiunea inimii. Sinuciderea însă nu i-a reușit. În 1911 l'au pensionat afirmative din considerații sanitare, în realitate însă, pentrucă

Ka 12:

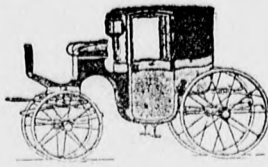
Telefon Nr. 467.

Kardos Gyula,

cea mai mare fabrică de trăsuri sudungară.

Temesvár-Gyárvaros,

Háromkirály-ut 14. sz. (Casa proprie).

Mare magazin de trăsuri noi și folosite.

Pregătesc lucruri de fierar, rotar, șelar, de lustruit și orice reparări de bransa aceasta, cu prețurile cele mai moderate — Prețurent gratis și franco. — Cară funebre, felurite căruțe landaner cu prețuri moderate.

ECONOMIE.

Bursa de cereale din Budapesta.
(După 50 kgr.)

	— 23 Iulie.
Grâu pe Otomvrie	cor. 11.50
Grâu pe Aprilie 1914	12.06
Secară pe Octomvrie	9.08
Porumb pe Iulie	8.25
Porumb pe August	8.20
Porumb pe Maiu 1914	7.34
Ovăș pe Octomvrie	8.32

POȘTA ADMINISTRAȚIEI.

Terentie Gavrilă, Brusturi. Am primit 9.60 cor. în abonament până la 31 August a. c.
Dr. Augustin Pinteau, Crasna. Am primit 14 cor. în abon. până la 30 Sept. c.
Dimitrie Grecu, Șiria. Încă 9.40 cor. aveți de plătit în abonament până la finea anului curent.
Petru Ciachi, preot, Astra. Am primit 7 cor. în abonament.
Gheorghe Cărdaș, Macedonia. Am primit 14 cor. în abonament pe sem. II. 1913.
Axente Chirilă, Șilindia. Am primit 14 cor. în abon. pe sem. II. 1913.
Dionisie Goanța, Lăpușnic. Am primit 7 cor. în abonament pe sem. III. 1913.
Adam Lula, Dedaci. Am primit cor. 7 în abonament până la 31 Oct. a. c.
Nicolae Prația, Bucium. Până la 30 Iunie. Rugăm și pe sem. III. a. c.
Ioan Pampu, Holtmani. Am primit 21 cor. în abon. până la finea anului c.
George Popovici, Mărul. Am primit 7 cor. în abonament pe cvart. III. 1913.
Ioan Pușcașiu, Sâmpetru. Am primit 7 cor. în abonament pe cvart. III. a. c.
Ilie Sirca, Hălmașiu. Am primit 7 cor. în abon. până la 30 Iunie 1913. Rugăm și pe cvart. III.
Ghiță, Tătar., Sebeșul-săsesc. Am primit 14 cor. în abon. pe sem. II. c.

Bibliografie.

A apărut:
„Cosânzeana” numărul 28 al revistei cu următorul bogat sumar:
Măicuța, de Sandu. Inoiera „Cosânzenii” de Petronius. Răvaș de Duminecă de Radu Mărgărean, „Din taina vechilor răspântii” (recenzie) de M. Lin. Liniște marină (poezie după Goethe) de A. R. Animale cari se sinucid. Rânduri mărunte. Monument poetului St. O. Iosif. Scriitorul (reflexii) de Al. Ciura. Cântec de Z. Bărsan. Foc! tradus din franțuzește de A. Corbul. Floarea Betuliei (roman) de Ciuca—Lázár. — Ilustrații.

A apărut nr 3 al
„Revistei Teatrale” cu următorul bogat sumar:
În chestia teatrului dela țară, de Virgil Onițiu. — Dare de seamă asupra compozițiilor muzicale intrate la concursul Cazzotti, de G. Dima. Un turneu muzical (1912) de Ștefan Mărcuș. — Dela concursul pentru premii din „fondul dr. I. Mihu”: „Străina” de L. Bolcaș, analiză de dr. Iosif Blaga. — Agata Bărsescu, biografie. — „Wilhelm Tell” de Schiller’ în traducerea lui Șt. O. Iosif. Raport înaintat societății, de dr. Horia Petra-Petrescu. — „Un eveniment mizical” („Paulus” de Mendelssohn în Brașov) de Oct. G. Simțion. — Este mișcarea noastră teatrală un lux? conferență de dr. Horia Petra-Petrescu. — Jubileul lui Rich. Wagner, de dr. R. Strecker. Gheorghe Dima biografie. — Teatrul și școala, de Matzdorf. Piese vrednice de jucat. — Greutățile începutului. — O arhivă de programe teatrale. — Dela „comitetele” noastre „filiale”. — Cronică. — Ilustrații: Gh. Dinca, Marcuș, Crișan Băilă.

Redacția și Administrația: Dr. Horia Petra-Petrescu, Brașov (Brassó). Târgul grâului nr 4.

La Librăria „Tribuna” se află de vânzare următoarele opere ale decedatului poet St. O. Iosif.

Versuri, cor. 1.50.

erau nemulțumiți cu îndeplinirea slujbei lui. Spionajul l-a continuat și după pensionare. Activitatea lui e urmărită cu mare atenție, deja demult. În Udine în căruța de poștă care merge la gară, au aflat o mulțime extraordinară de scrisori de-ale lui. Se spune că monarhia vecină, corespondența ce-o avea cu el, o trimitea pe adresa unei domnișoare din Roma, care e logodnica unui avocat.

Arestarea contelui della Rocca a produs o mulțime de știri fanteziste. Un ziar spune, că primul ministru Giolitti ar fi mers în persoană la Roma pentru a vorbi cu ministrul de război în această chestie. Conte della Rocca a fost interogată Sâmbătă și Duminecă la Ravenna. Soția lui a voit ieri să vorbească cu el, dar nu i s'a dat voie. Fiul contelui mărturisese că tatăl său, sau e victima unei calomnii, sau unei întâmplări nenorocoase. Ziarele comentează în fel și chip această afacere de tradare „La Stampa” zice, că della Rocca n'a vândut acte Austriei, ci Rusiei și că această afacere ar sta în legătură cu „regretatul” Redl.

Părerii despre Danef. „Le Cri de Paris” scrie: „Să plângem pe bietul țar al bulgarilor, oracolii lui l-au înșelat, armatele sunt bătute. Acuma, el e ca nebun, își simte tronul prăbușindu-se sub dânsul. Poporul său i-a impus războiul și n'o să-i ierte că l-a făcut. Danef a fost geniul său cel rău. Gheșoff voia să stea de vorbă cu Sârbii; Danef n'a îngăduit; s'a ținut cu încăpăținare de litera tratatului din 1912, care limita arbitrajul rus la teritoriul fără importanță dela sud de lacul Ochrida, Danef, la conferința dela Londra, făcuse destul de rea impresie. Părea un țaran dumărean, încăpăținat și șireteniile lui vor costa scump pe Bulgaria și, probabil, pe Europa”.

x S'a deschis **Marele magazin central** (Központi nagyáruház) în Arad, bulev. arh. Iosif nr. 1, în edificiul băncii „Victoria”.

În săptămâna aceasta vânzare de obiecte de artă, — jucării, — articlii de porțelan și sticlă precum și articlii pentru economia de casă, prețuri de câte 50 fil.

Rugăm să cercetați vitrinele noastre.

Cronica școlară.

Pentru domni învățatori. În curând va apărea partea a treia a *cursului de limba maghiară* de Iuliu Vuia, cuprinzând, în sensul revoluției de sub nr. 80.000—1910, întregul material din: aritmetică, geografiei, istorie și constituție, — ne mai fiind trebuință de întrebuintarea altor manuale.

Carte didactică aprobată. Ministrul instrucției a aprobat sub nr. 104.754—1913 *Istoria naturală* de R. Vuia, scrisă conform metodei biologice. Prețul 60 fil.

Cronica socială.

Petrecere de vară — în Mociu aranjează intelectuali români din Mociu și jur Duminecă la 27 Iulie în hotelul din loc, cu ocaziunea adunării generale a desp. Mociu al Asociației. Venitul — în favorul despărțământului.

Petrecere de vară — în Reteag vor aranja intelectuali români din Reteag și jur la 27 Iulie în sala cea mare a școalei gr.-cat. de acolo. E bine văzut costumul național. Venitul — pentru fondul de zidire a unei biserici noi gr.-cat. în Reteag.

Petrecere de vară și teatru — în Petridul de jos aranjează tinerimea română de pe valea Hășdății, la 3 August în localul școalei de acolo. Venitul — pentru edificarea unei biserici în Petridul de jos.

Credințe Poezii cor. 1.50.
Tălmăclri cor. 1.50.
Poezii 1893—1909 cor. 2.50.
Cânteco (1913) cor. 2.
A Iosi odată. Poveste în versuri cor. 1.50.
Dimpună cu dl Anghel a scris următoarele:
Caleidoscopul lui A. Mirea 2 volume, cor. 2.
Legenda funigellor, Poem dramatic în 3 acte cor. 1.
Cometa. Comedie în 3 acte, în versuri cor. 1.
Cireșul lui Lucullus, cor 1.50.
Erdélyi (Aradi) Victor: Catarina Doamna noastră. Prețul cor. 5 + 20 fil porto.
Proba cuceririi Silistrei și cadrilaterului de Români. Document autentic, francez din 1595. Tradus de Ion Catina (1913). Prețul Cor 2 + 10 fil. porto. Recom. 35 fil.

Redactor responsabil: **Constantin Savu.**

Doi învățăcei din familie bună pot afla loc în prăvălia de modă și spețerie a lui dl **PETRU BĂRSAN** în **Bozovics**, (com. Krassószörény-m.).
Ba 1264

Un candidat de avocat

cu practică bună și **UN SCRITOR ADVOCATIAL** versat în afacerile cărților funduare află aplicare momentană, pe lângă condițiile cele mai favorabile, în cancelaria advocatială: O 1261

Dr. Ion P. Olteanu

Lăpușul-Unguresc, (Magyarlápós) com. Szolnok-Doboka.

Beutură excelentă și cu gust bun, care produce sânge. — Recomandată de medici contra boalei de anemie, lipsă de sânge, nervositate, reconvălescență.

Influințează producerea sângelui, întărind mușchii și nervii, dă apetit fără a avea ceva urmări neplăcute asupra stomacului sau la dinți.

Prețul unei sticle mari . . Cor. 3.50
” ” ” mici . . ” 2.—

Se capătă în toate apotecele. — Depozitul principal la:

GUIDO FABRITIUS,
Fa 1047 apotecar în Sibiu.

PRIMA SOCIETATE DE CREDIT FUNCAR ROMÂN DIN BUCUREȘTI.

ANUNȚ.

Cu începerea dela 4/17 Iunie a. c., orele de cancelaria ale acestei societăți vor fi dela 8 a. m. 1 p. m. și cassa va fi deschisă dela orele 9 a. m. — 12.

DIRECȚIUNEA.

ANUNȚURI

se primesc cu prețuri moderate la administrația ziarului acesta. :-

DROGHERIE.

Țin în depozit și comand tot felul de medicamente, specialități igienice, cosmetice și instrumente medicale și optice din patrie și străinătate, după prețurile din Capitală.

Bandaje, pasamente și instrumente pentru veterinari, etc. etc, dulapuri de siguranță conform ordinului ministrului reg. ung. de interne.

Articlii pentru casă și economie etc., vinuri curative, cognacuri, rumuri engleze, tea etc. zăhar curativ și totfelul de articlii de drogherie.

Gumă pentru îngrijirea copiilor, sticle pentru supt, *Soweth, Nestlé, Kufike, Theinhardt, Phosphatine*. — Instrumente auxiliare pentru moșit.

Săpunuri curative, minerale și cosmetice.

PARFUMURI.

PARFUMURI.

Royer et Gallet, Ch. Houbigat
L. T. Piver, Marque d'Orsay etc.

Gumă! Ape curative și minerale.

Rugând binevoitorul sprijin al on. public sunt cu deosebită stimă:

Drogheria „La împăratul Romanilor”
BISERICA-ALBĂ (Fehértemplom) str. Târgului nr. 58.
(Do 763)

MINISTERUL FINANTELOR
Direcțiunea Contabilității Generale a Statului
și a Datoriei Publice.
Datoria Publică.

Nr. 49945

din 25 Iunie 1913.

PUBLICAȚIUNE

A 34-a tragere la sorți a titlurilor de rentă 4% amortibilă din 1896, împrumutul de Lei 90.000.000, se va efectua în ziua de 19 Iulie (1 Aug.) 1913, la ora 10 dimineața în sala specială a Ministerului Finanțelor, conform dispozițiilor stabilite prin regulamentul publicat în „Monitorul Oficial” Nr. 245 din 7 Februarie 1906.

La această tragere se vor amortiza titluri pentru valoare nominală de Lei 734.500 în proporția următoare:

37 titluri à	5000 lei	185.000 lei
88	2500	220.000
220	1000	220.000
219	500	109.500

564 titluri p. o valoare nom. de 734.500

Publicul este rugat a asista la tragere.

Directorul Contabilității Gen.
a Statului și a Datoriei Publice.

D. Petrovici.

Bătăturile,

la 997

scortosenia pielei, urciilor de pe mâni și din față încetează în decurs de 1 zi dacă folosiți „BAMABIN”.
1 sticlă 1 cor., francată 1 coroană 40 fil., 3 sticle franco 3 cor. De vânzare oriunde sau la pregătitor:

Dr. FLESCH E., farmacist în Győr.

GHEORGHE CIOROGARIU

MAESTRU TÂMLAR.

LUGOJ, STRADA ATANASIOVICI No. 10.
(Casa proprie).

(Ci 217-180)

Își recomandă atelierul bine asortat cu materiale uscate. Întreprinde și execută tot felul de lucrări aparținător acestei branșe, aranjamente interne și lucruri pentru edificii ori unde, și în ori ce stil, cu : : prețuri moderate. : : :

VINURI

vechi și noi de vândut.

Adresativă cu toată încrederea la proprietarul de vii din Șiria (Világos) Petru Benea, cărei Vă trimite numai vinuri bune, curate și pe lângă prețurile cele mai moderate.

Vinuri vechi: Vin alb 82 fil. — Rizling 86 fil. — Roșu 1 cor. — Siller 78 fil. — Carbenet 1-10
Vinuri noi: Rizling 62 fil.; — Siller 60 fil.; — alb 58 fil.

Expediez la dorință în sticle și în cantitate mai mică vin.

Vinul să expedieză cu rambursă dela 50 litri în sus sub îngrijirea mea proprie.

Vase dau împrumut pe timp de două luni.

Pentru Calitatea vinului garantez.

Be 327

Petru Benea
prop. și neg. de vinuri
Világos (Arad m.)

Capital social Cor. 1.200.000.

Telefon nr. 155.

Post sporocasa ung. 20,349.

Banca generală de asigurare

societate pe acți în
Sibiu — Nagyszombat.

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii:

PARTERIU COSMA, DIR. EXECUTIV AL „ALBINEI” și PREZIDENTUL „SOLIDARITĂȚII”.

„Banca generală de asigurare” face tot felul de asigurări, cu asigurări contra focului și asigurări asupra stărilor în toate combinațiunile. Mai departe mijlocurile asigurării contra spargătorilor, contra accidentelor și contra grinzilor.

Toate aceste asigurări „Banca generală de asigurare” le face în condițiile cele mai favorabile.

Asigurările se pot face prin orice bancă românească, precum și la agenții și bărbajii de încredere ai societății. — Prospekte, cerize și informațiuni se dau gratis și imediat. — Persoanele cunoscute ca vizitatori buni și cu legături — pot fi primite oriunde în serviciul societății.

„Banca generală de asigurare” dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără deosebire că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la altă societate de asigurare.

Cei interesați să se adreseze cu încredere la:

„Banca generală de asigurare” DIRECȚIUNEA: SIBIU—NAGYSZOMBAT (CASA „ALBINEI”),
AGENTURA PRINCIPALĂ PENTRU COMITATUL ARAD, BÉ-
KES, CAKLAD, HENGE, TIBES, TORONTÁL, CARAȘ-NEVERIN Arad str. Jozseföherceg nr. 1 (lângă Banca „Victoria”).
(Do 220-221) Telefon nr. 850

Kratochvill Agosten turnătorie de lucrări de artă și firme.
BUDAPESTA, VII., Cserhát u. nr. 22.

Ka 143-30

Tabele de firmă vârsate din bronz și zinc pentru oficii, medii, avocați, ingineri, arhitecți, execută frumos și modern. Cea mai mare fabrică în branșa aceasta în Ungaria.

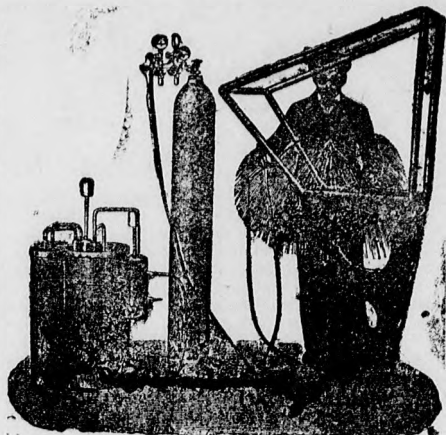
Prima fabrică pentru lipit și tăiat cu autogen.

Körmendy Ferencz és Tsa

BUDAPESTA, IX. Üllői út 117 szám.
Telefon 20-59.)

Invenție ungurească, brevet propriu!
Pistolul cu pocnește! Pistolul nu se încălzește!

Specialități pentru aranjarea lipirei autogen. Primește spre lipire orice obiecte de fier și metal, precum și cazane, apoi execută recitoare de apă, boilere și corpuri recitoare.

(Ko 199-120)

Cea mai ieftină sursă de cumpărat este firma

Welther János, pălărier

Făgăraș - Fogaras, bulev. Francisc Josif

Au sosit noutățile cele mai moderne de pălării de toamnă și de iarnă: modeluri pentru femei, pălării de

plisă, catifea, double și pălării de pănură, cu prețurile cele mai moderate. Artiștii de modă p. bărbați: mare asortiment de pălării de piele de epură, tari și mari. Pălării și căpiuri pentru școlari, mare asortiment, dela cor. 2-3. Primește spre executare tot felul de pălării spre reparare și văpsire, după cele mai noi modele. Pălării de doamne se execută imediat. (We-503)

Dacă vrei să nu se răcească în buzunar, trebuie să porți în buzunar un orologiu

care să umble bine și punctual.

Dacă vrei ca orologele d-voastre de buzunar să umble bine și precis, atunci să le dai spre reparare orologierului

Stefan I. Róth

Sibiu, str. Fleischer, nr. 36.

care lucrează ieftin și pe lângă garanția

Tot aici se vând cu prețuri ieftine orologioare de buzunar și orologioare deșteptătoare. Ro 727

(Ma 131-60)

Mandler János

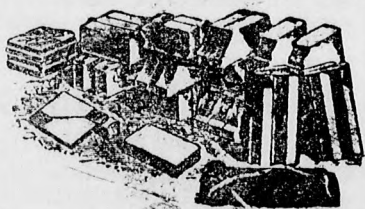
întreprindere de beton, plăci artificele și teracotă

SZEGED, strada Bihari nr. 1.

Primește spre executare totfelul de lucrări în branșa lui, și anume: teracotă, canalizare, betonare, conduct

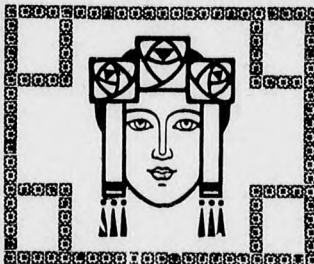
de țevi de lut și ciment, uscare pereților umezi, trepte (scări) de piatră artificială, pereți, conuri „Rabitz”, inele pentru fântâni, bazenuri, fântâni artizane și vâltoare executate neexcepționabil și cu prețurile cele mai moderate.

Cu prospecte servese gratuit.

FISCHER BÉLA,

fotograf,
FĂGĂRAȘ - (FOGARAS),
piața cetății.

Pregătește fotografiile cele mai moderne, măriți de fotografii familiare, grupuri și tablouri după orice fotografie veche, cu prețurile cele mai ieftine. Execut cărți postale cu fotografii, fotografii pe porțelan pe pietrii monumentale, după orice fotografii. Fi 1045

Comandele din provincie se execută prompt și conștiințios.

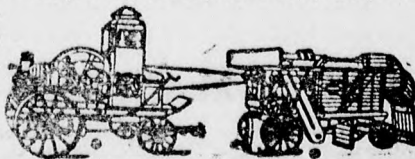
LEOPOLD KÖRBER

atelier pentru aranjamente cu gaz, apă ducte și canalizare, lăcătar artistic pentru mașini, motoare și edificii

MEDIAȘ (MEDGYES)
strada Alsó Kovács nrul 23.

Execută totfelul de lucrări în branșa zidăriei și lăcătușeriei precum și ferălii pentru zidări noi, porți de fier, balcoane-trepte, garduri pentru morminte și mașini de gătit. - Reparează pe lângă garanția orice fel de mașini agricole, motoare, mașini de cusut, biciclete, cumpene, vetre de fier și matrațe de fir, din material foarte bun - cu prețurile cele mai convenabile.

K 464

CASSA de PĂSTRARE (REUNIUNE) în SĂLIȘTE.

AVIZ.

Cassa de păstrare (Reuniune) în Săliște primește depuneri spre fructificare cu 5 și 5 1/2 % după mărimea sumei și termenul de abzicere.

DAREA DE INTERESE O PLĂTEȘTE INSTITUTUL

(Ca 1250)

DIRECȚIUNEA.

Cel mai mare și mai ieftin magazin de gramofone și plăci pentru gramofone în Ungaria.

Ceasornice, bijuterii, gramofone, plăci.

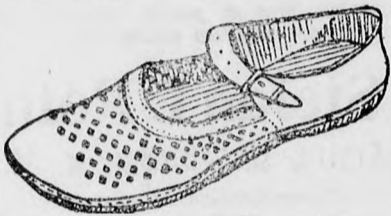
Chiar și pentru plăți în rate! Ceasornice „Strapa”, dela 5 cor. în sus. Inele-Itter 80 fl. cor. 1-0 cu pietri 2 cor. Lunar nou recepții de plăci. Mare magazin de articlii pentru sport și lampe electrice pentru buzunar! Pentru ceasornice și gramofonele noi se dă garanție pe 10 ani, iar pentru reparație o garanție de 5 ani. Atelier de reparare pentru ceasornice biju erii, gramofone. Schimb de aur și argint sdröbit. **Tóth József**, Cronometrier artistic, Seghedin (Szeged) Dugonics-ter nr. 11. Numeroase scrisori de re-uoștință. Prețurent ilustrat gratis. Permanent noutăți de plăci românești. Atențiune! Caut cântăreți și cântărete, coruri și țărăfuri românești pentru recepții de plăci. To 1253

Rog să mi-se trimeată oferte!

„UNIO”

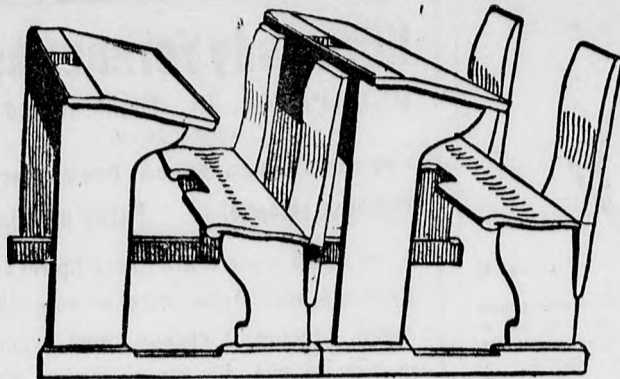
fabrică de ghete și pantofi
Budapesta, VII., Dohány-utca 16-18 sz.

Execută: GHETE SANDALE

tofelul de ghete pentru copii și ciobote, ghete de casă pentru femei și bărbați. :: Prețurent gratis. In schimbul unei oferte acceptabile se acordă vânzare pe credit. U 1173

CORNEL JUCU

mare stabiliment
pentru aranja-
mente moderne
de școale și bi-
serici. ::

LUGOS,

strada Hunyadi nr.
11 și str. Corvin 9.

Telefon 24.

Ju 762

Zsi 926

ZSIBRITA TESTVÉREK întreprindere
de arhitectură
fabrică de articlii de ciment și magazin de materii pentru construcție,
Vârșeț (Versecz) Pancsovai-ut număr 157.

Aducem la cunoștința on. public din loc și din provincie, că în piața din localitate am înființat o fabrică de articlii de ciment împreună cu întreprindere de arhitectură și magazin de materii pentru construcții.

Executăm cu prețurile cele mai moderate și pe lângă garanția: pardoseli cu beton și asfalt, canalizare cu pietrii artificiale și teracotă, iesle de beton de fier, trepte îndesate și atârănătoare în liber, uscarea pereților umezi și a pivnițelor umede.

Ținem în depozit: Tevi de ciment, fabricații proprii, inele pentru fântâni, vase, canale deschise și basenuri, în orice mărime, vâle captușite cu fier, cărămizi pentru clădiri, plăci de piatră artificială pregătite pe cale hidraulică, stâlpi pentru garduri de sârmă etc. — Cu proiecte de spese servim gratis.

Numai 5 zile! Numai 5 zile!

CIRCUL KRATEJL

Cel mai mare circ ambulant în Ungaria, se compune din: 80 persoane, 50 de cai de rasă nobilă dresați, 5 cămile dresate, maimuțe, câni etc. animale exotice. Șatra circului e fabricație excelentă de Lipsca și încapă 3000 de persoane. Luminație electrică prin mașini dinamo proprii.

Azi, Miercuri în 23 Iulie n. pe piața Béla va avea loc o mare reprezentație de gală

— Începutul seara la orele 8. —

Toți artiștii circului vor delecta publicul cu admirabile producțiuni.

Prețurile de intrare: Loje pentru 4 persoane cor. 16.—, loc rezervat cor. 3.—, loc I. cor. 2.—, loc II. cor. 1.50, loc III. cor. 1.—, loc de stat 50 fl. Prețurile de intrare pentru reprezentațiile de Duminică și în sărbători după amiază: Lojcor. 12.—, loc rezervat cor. 2.—, loc I. cor. 1.60, loc II. cor. 1.—, Loc III. 80 fl., loc de stat 40 fl.

In pauza on. public pe lângă o taxă de intrare de 10 fl. poate privi grajdurile. — Reprezentațiile de probă se țin în fiecare zi dela orele 8-10 a. m. Prețul de intrare 20 fl. Măne, Joi, producția excelentă a lui Donsek, cel mai distins august. DIRECȚIUNEA.

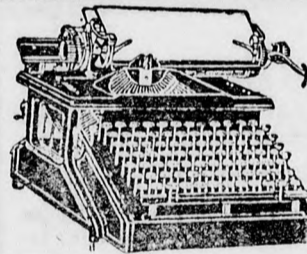
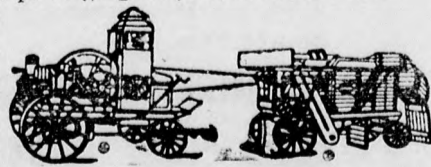
1 192-60

O. Ilioviciu

lăcătar artistic de mașini, motoare și edificii
Bistrița-Besztercze.

Execută tofelul de lucrări în bransa zidăriei și lăcătușeriei precum și ferării pentru zidări noi, porți de fier, balcoane, trepte, garduri pentru morminte și mașine de gătit. — Reparează pe lângă garanția orice fel de mașini agricole, motoare, mașini de cusut, biciclete, cumpene — cu prețurile cele mai convenabile. □

INȘTIINȚARE.

Aducem la cunoștința on. public, că despărțământul nostru de covoare l-am predat domnului

JÓNÁS BERTALAN,

care l va conduce și pe mai departe în localitățile noastre.

Iar, întreprinderea noastră de aranjamente moderne pentru birouri am amplificat-o. Acest nou despărțământ al nostru dela 1 MAIU n. se află

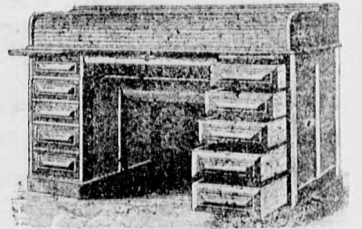
în nouele noastre localități

din palatul MERBL (lângă prăvălia Linoleum).

Ca reprezentanți principali în sudul Ungariei ai renumitei mașini de scris »SMITH PREMIER« și »JERRY« și ai mobilelor americane pentru birouri, ținem în localitățile noastre

expoziție permanentă de mobile p. birouri și mașini de scris. Cercetarea acestei expoziții nu obligă să cumpărați.

Considerând că atelierul nostru de reparări l-am mărît și l-am aranjat modern precum și în urma excelențelor conducători, suntem în măsură a satisface celor mai delicate pretențiuni în mod prompt și conștințios. Rechiștele noastre americane sunt din calitate excelente, și se vând cu prețuri

originale de fabrică. Primim și mai departe îngrijirea mașinelor de scris și reparări și orice comandă o executăm în modul cel mai culomt și prompt. — Rog și pe mai departe binevolterul sprijin suntem cu stîmă:

Maitinszky Pál és Társa, Temesvár.

prima întreprindere de aranjamente moderne pentru birouri și stabiliment de mașini de scris »SMITH« din Ungaria-de-sud. Ma 129